

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

БІБЛІОТЕЧНА СЕРІЯ

Грецькі народні казки

ДЛЯ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО
ВІКУ

*Упорядкування
та переказ із новогрецької*
ВАСИЛЯ СТЕПАНЕНКА

Малюнки
ВАЛЕНТИНИ УЛЬЯНОВОЇ
та ВАЛЕНТИНА БУЙНОВСЬКОГО

И (Грецьк)
Г80

*В сборник включены
наиболее популярные сказки
греческого народа —
социально-бытовые, волшебные,
сказки о животных,—
отражающие надежды, чаяния
и мечты простого народа*

Вступне слово
ТЕТЯНИ ЧЕРНИШОВОЇ

Г 4803020000—040 БЗ—20—10.84.
М206(04)—85

© Видавництво «Веселка», 1985,
упорядкування, вступне слово,
переказ українською мовою та
ілюстрації

Вступне слово

Юний друже! Ти розгортаєш збірку грецьких народних казок — і на тебе чекає несподіванка. Серед героїв казок ти не зустрінеш ні всемогутнього, непереможного Геракла, ні хитромудрого лукавця Одиссея, ні великого Прометея — друга й оборонця людей, — взагалі жодного героя Еллади. «Може, це не грецькі казки, може, вийшла книжка з друкарською помилкою?» — подумаєш ти. Ні, помилки тут немає, перед тобою — збірка саме грецьких казок. Тільки сучасні греки, що населяють Афіни та невелику державу на південному сході Європи — то вже не елліни. Їхні непереможні та хитромудрі герої мають інші імена. Із усього розмаїття казок, що їх ми знаходимо в сучасних грецьких збірках, хіба що «Золоторунна овечка» нагадує давній міф. Але й тут спільність обмежується назвою. Золоте руно в цій казці використовується тільки як спосіб завоювання чарівної царівни, а не як мета походу аргонавтів, про що розповідається в античному міфі.

У збірці грецьких народних казок ти знайдеш чимало знайомих сюжетів, відомих тобі з казок братів Грімм, Шарля Перро і, перш за все, з наших, слов'янських — українських, російських, білоруських — казок. Тут і лиха мачуха, яка знущається з нерідної дочки, і Хлопчик-Мізинчик, який здобуває своїм батькам багатство, і дванадцять місяців, які вірою й правдою слугують людям, і розумні, кмітливі та добрі юнаки, які борються із жорстокими та підступними багатіями, злими чаклунами, із зміями, драконами, хижими й хитрими звірами та птахами і завжди перемагають у цій боротьбі.

Проте кожна казка збірки має властивості, притаманні побутові й світогляду саме народів Сходу. Наприклад, падчерка, якою попихає лиха мачуха, обертається на лавровий кущ. Мірошниковому синові Гавриїлу здобуває багатство та наречену не Кіт у щоботях, а лисиця Марйо.

Такі зміни сюжетів спостерігаються і в турецьких народних казках. Греція звільнилася від турецького ярма вже понад сто п'ятдесят років тому. Однак, прогнавши турецьких гнобителів, грецький народ лишив собі в спадщину ті сюжети казок, які припали йому до душі. Так само й арабські казки — на грецькому ґрунті вони почуваються як удома. Сюжети багатьох казок «Тисячі і однієї ночі», хоч і модифіковані, можна знайти в народних казках Греції.

Казки, з якими ми хочемо тебе познайомити, українською мовою переказано вперше. До цієї збірки відібрано найцікавіші, найпопулярніші казки всіх областей та районів Греції — і гірських, і прибережних. У гірських селищах там і досі подекуди зберігся звичай розповідати на зимових вечорницях казки. Жінки шують чи плетуть, чоловіки лагодять і готують до весни різне знаряддя, а старі дідуся по черзі розказують оповідки, байки та небилиці...

Чимало в збірці казок на «морську» тематику: про русалок, про дивовижні створіння, які живуть у морській безодні, про мандрі та пригоди моряків. Ці казки створено на кораблях, під час далеких плавань. До недавніх часів на грецьких кораблях були навіть, сказати б, офіційні казкарі, які розважали вільних од вахти матросів незвичайними, веселими й повчальними оповідками. «Морські» казки — чи не найцікавіші, найоригінальніші з усіх грецьких народних казок. До того ж, вони найменше схожі на своїх східних «родичів», не кажучи вже про «родичів» західних...

Ця збірка познайомить тебе з усіма різновидами казок: казками про тварин, чарівними казками й казками соціально-побутовими. Та попри все їхнє розмаїття, в кожній казці лунає голос народу. Саме в казках у символічній формі відображено світогляд народу, його мрії та ідеали на всіх етапах його історії.

Народ завжди прагнув вільного й щасливого життя і завжди — від прадавніх до наших часів — боровся за нього. Тому в казках перемагають борці за добро і справедливість. Тому зло незмінно нищиться й гине!

Приємної тобі зустрічі з грецькими казками, наш юний друже!

*Тетяна Чернишова,
доктор філологічних наук*

Гарний парубок

Давним-давно жив собі добрий, роботящий селянин із жінкою й сином. Та сталося так, що селянин занедужав і вже не міг працювати. Ніде було взяти грошей. Пішла селянинова жінка до сусіда — чоловіка багатого, але злого й немилосердного на вдачу.

— Я дам вам грошей, тільки з умовою, — каже багатій.

— З якою?

— Я вам — гроші, а ви мені — дім і город.

Жінка гірко заплакала.

— А коли підросте ваш син, — вів далі багатій, — хай іде до мене в найми. Ну, то бери мерщій гроші, поки я не передумав!

Що робити біднякам? Продали вони багатієві дім та город...

Але грошей вистачило ненадовго.

Якось уранці каже бідний селянин багатому сусідові:

— Ми домовлялися, що, коли виросте мій син, ти забереш його до себе.

— Заберу, якщо він здоровий та дужий.

— Завтра я приведу його до тебе, і ти сам побачиш, який він здоровий та дужий.

Другого дня привів селянин сина до багатія.

— Як тебе звати? — спитав той.

— Ламброс.

— Бачиш он те височенне дерево? Чи можеш ти вирвати його з корінням?

— Можу, — впевнено відповів парубок.

Схопив він дерево за стовбур, сіпнув і вирвав його з корінням.

— Гарний парубок! — вигукнув багатій. — Я його беру.

Другого дня він послав парубка в поле косити траву. Але це для Ламброса була не робота, а забава. Викосив він траву та й пішов обідати. Наймичка поставила на стіл горщик картоплі, миску риби. Сама ж пішла кликати інших робітників до столу.

А Ламброс тим часом умолов дві хлібини й виїв усе, що було в горщику та мисці. Дізнався про це хазяїн, розсердився й нагримав на Ламброса. Потім послав його обмолочувати жито. Парубок відламав добру гілляку і так уперіщив нею по снопах, що все зерно відразу осипалося. Хазяїн радіє — гарного має наймита. Та коли Ламброс пішов вечеряти, йому нічого не подали.

— Ти з'їв в обід харчів за чотири душі, — сказав хазяїн.

— Але ж я робив за чотирнадцятьох, — відповів Ламброс. — Я хочу їсти!

— Тоді пострибай, — каже хазяїн, — може, й голод пройде.

Минув іще тиждень.

— Що ти хочеш за свою працю? — питає хазяїн.

— Нічого, — відповідає Ламброс, — навіть вам можу дещо дати, якщо, звичайно, схочете.

— А що?

— Не скажу, скоро самі побачите.

— Ну й дива! Виходить, я маю такого гарного парубка, який за свою роботу ще й мені платитиме?!

Справді, Ламброс працював ціле літо на садибі хазяїна: звіз усе зерно до комори, зібрав кукурудзу, бавовну, виноград, продав помідори й кавуни. А щоразу в обід чи вечерю йому давали менше й менше їсти.

Коли скінчилися літні роботи, хазяїн питає Ламброса:

— Ти обіцяв мені щось дати, то чи не віддаси зараз — адже роботу свою скінчив?..

— Аякже, — відказує Ламброс.

Він схопив хазяїна і шпурнув його аж за хмари. А потім привів своїх батьків до садиби багатого сусіда й мовив:

— Цей дім буде ваш назавжди, живіть із миром.

І зажили вони втрюх, горя не знаючи.

Минув місяць. Якось уранці сиділи вони в дворі. Коли бачать — щось падає з неба. А то був хазяїн. Так і гелнувся б посеред двору, та, на щастя, приземлився на копицю сіна.

— Ласкаво просимо,— обізвався Ламброс.— Сідайте попоїжте, бо ж, мабуть, добряче зголодніли! А потім забирайте своє сіно, кукурудзу, виноград. Ви вторгуєте більше, ніж дали колись моєму хворому батькові. Тож забирайтеся звідси.

Скупий чоловік зібрав свої пожитки і пішов геть, а Ламброс залишився жити з батьками в його будинку.

Заєць та лисиця

Якось заєць та лисиця йшли лісовою дорогою. Вони дуже зголодніли, а довкруг нічого живого, тільки мороз потріскував.

— Ой-ой-ой,— заскиглила лисиця.— Чи довго ми будемо так мучитися? Всередині бурчить — їсти хочеться!

— А я? — обізвався заєць.— Мабуть, задубію від холоду, і сил немає, щоб погрітися.

Похнюпившись, вони йшли дорогою. Аж бачать — сільське дівча із кошиком іде назустріч. Лисиці й зайцю закортіло подивитися, що там у кошику. Вітерець доніс запах свіжого хліба.

— Зайчику,— каже лисиця,— треба щось придумати, щоб той хліб став нашим.

— Згода! Тільки скажи що, я все зроблю.

— Ляж посеред дороги і прикинься мертвим,— мовила лисиця.— Дівчинка поставить на землю кошик, нахилиться до тебе, а я тим часом схоплю той кошик і втечу. Потім поділимося.

— Добре! — зраділо вигукнув заєць.

Він ліг посеред дороги, вдаючи мертвого, а лисиця заховалася за дерево. Дівчинка, побачивши зайця, поставила кошик на землю і нахилилася, щоб його забрати. Лисиця вискочила із схованки, схопила кошик і дременула в ліс. Заєць — слідом за нею.

— Як гарно все вийшло! — мовив заєць, наздоганяючи лисицю. — Нумо тепер ділитися.

— Ділитися? — здивувалася лисиця. — Це ж я викрала кошик. А ти що зробив?

— Хіба не я допомагав тобі? Хіба не вдавав мертвого? Якби не я, хіба дівчинка поставила б кошик на землю?..

— Не базікай,— відмахнулася лисиця,— дай мені спокійно попоїсти.

Бідолашний заєць не знав, що йому робити. Сів він і похилив у відчаї голову. Аж тут йому сяйнуло.

— Правду кажеш, лисичко,— мовив заєць.— Ти викрала кошик із хлібом, і, звичайно, він твій. Але чого тобі давитися самим хлібом? Тут недалеко є озеро. Якщо наловимо риби, буде в нас царська їжа.

— А як же її наловити? — спитала лисиця.— Я не вмю, та й снасті немає.

— Опустити хвіст у воду. Голодна риба буде чіплятися за нього. Витягай хвіст — і риба твоя. Озерна риба смачнюща!

У лисиці аж слина потекла.

— Та невже?

— Не віриш?! Поспішай-бо — скоро озеро замерзне.

Лисиця побігла на озеро, опустила хвіст у воду і стала чекати.

— Зайчику, любий! — згодом заверещала вона.— Я не можу поворухнутися, мій хвіст примерз. Допоможи мені!

— Спочатку попоїм! — засміявся заєць.— На порожній шлунок і душа смутиться, кажуть люди.

Сів хитрий заєць, з'їв увесь хліб, а потім каже лисиці:

— Не бійся, весною лід розтане — от і витягнеш хвоста. Чекай, розумнице, до весни!

І заєць побіг, залишивши лисицю, прикуту до льоду.

Кому

Жили собі на світі два брати: Мітракіс і Бабакіс. Мітракіс був багатий, а Бабакіс — бідний. Якось, не маючи чого їсти, бідний вирядив свою доньку до багатого брата, щоб той позичив бодай скибку хліба. Багатий не дав хліба, і Бабакісова донька повернулася додому сумна. Тоді Бабакіс зібрався в дорогу. Взяв порожню торбу й пішов собі, куди дивляться очі. По дорозі бідняк на-трапив на мармурову брилу із золотим кільцем. Узявся він за кільце, підняв брилу і побачив під нею сходи.

Сходи вивели Бабакіса до дверей. Відчинив він двері, а там — котів!..

- Добридень, — каже Бабакіс.
- Добридень, — відмовляють коти.
- А хто серед вас старший буде? — питає Бабакіс.
- Там, далі, — відповідають коти.

Пішов бідняк далі. Нарешті дістався до кімнати, де сиділо двоє котів — цар і цариця.

- Добридень! — привітався Бабакіс.
- Добридень, — відповіли ті й спитали: — В тебе є з собою торба?
- Є, — зніяковів Бабакіс.

Коти насипали йому в торбу золота, а зверху поклали сухарів. Узяв Бабакіс торбу із золотом, піднявся сходами нагору та й подався додому. Зажили вони з донькою: купили будинок, справили одержину, накупляли всякої всячини.

Мітракіс дізнався, що брат забагатів, і пішов до нього.

— Звідки у тебе стільки грошей? — спитав він.

Бабакіс був добрий, простий чоловік. Він розповів братові все як було.

— Ходімо разом, брате, нехай і мені дадуть грошей,— попросив Мітракіс.

— Ходімо,— погодився Бабакіс.

Вийшли вони раненько. Дійшли до мармурової брили з кільцем. Підняв Бабакіс брилу — перед ними сорок сходинок.

Спустилися брати вниз, зайшли до кімнати, а там — котів!..

— Добридень,— мовив Бабакіс.

А Мітракіс, побачивши котів, не привітався, а вигукнув:

— Ці коти ще зжеруть мене!

Пішли вони в другу кімнату, де сиділи цар і цариця котів. Бабакіс знову:

— Добридень!

А Мітракіс промовчав. Коти й питають його:

— Чи є в тебе торба?

— Є! — вигукнув Мітракіс.

Потім коти наказали принести багатому чай, а бідному — молоко. В торбу Бабакіса знову насипали золота, а в торбу Мітракіса вкинули дві великі гадюки і зверху насипали сухарів.

— Коли прийдеш додому,— сказали коти Мітракісу,— зачини двері й вікна, розстели шовкове простирadlo й висип на нього все, що в торбі.

Піднялися брати сходами нагору й пішли додому.

Зайшов Мітракіс у дім, замкнув двері й вікна, розстелив шовкове простирadlo й висипав усе з торбини. Гадюки кинулись до нього та й ну його кусати!

А Бабакіс знову приніс додому золото, і більше вони з донькою не знали злиднів.

Мірошник Гавриїл і пані Маріо

Мірошник Гавриїл мав поруч із млином виноградник. Гавриїл був такий бідний, що всі називали його голодранцем. По сусідству із ним жила лисиця Маріо. Вона щодня забігала в його виноградник поласувати, тож після неї Гавриїлові не лишалося жодної виноградини. Не знав Гавриїл, що йому робити. Якось він заховався за яблуню, і, коли Маріо прийшла поласувати виноградом, Гавриїл схопив її за вуха. Лисиця стала його благати:

— Помилуй, пане Гавриїл, не вбивай мене, я тобі в пригоді стану!
Мірошник пожалів лисицю, взяв її до себе. Нехай, думає, попрацює на мене.

От якось каже лисиця Гавриїлові:

- Пане Гавриїл, послухай мою мову. Чи немає в тебе двох золотих?
- У мене є тільки материні гроші.
- Це те, що мені треба, — сказала лисиця.

Наступного дня Маріо пішла до царя в палац. Постукала — їй відчинила служниця. За нею стояли ще кілька дівчат-служниць.

- Що тобі треба, пані Маріо?

— Я працюю в багатого пана, і він хоче, щоб я просіяла його золоті, а сита нема. От і прийшла до вас, може, ви позичите...

— Як! — вигукнули служниці.— То, може, тобі ще щось треба?

— Ні, не треба. Мені потрібне лише сито,— стояла на своєму Марйо. Служниці стали радитися між собою:

— Намажмо сито медом знизу, либонь, і для нас щось прилипне.

Взяла лисиця сито — і до мірошника. Вона помітила на ситі мед і все зрозуміла. Приклеїла до сита золотий й повернулася в царський палац. Постукала — їй відчинила служниця.

— Велике спасибі,— каже лисиця,— а тепер, дівчино, дай мені сито, яким можна просіяти великі золоті.

— Дам! — зраділа служниця й намазала сито медом, аби приклеївся ще якийсь золотий.

Лисиця узяла сито — і до млина. Випросила в мірошника ще один золотий, приклеїла його до сита й побігла до палацу.

— Ану ж погляньмо,— сказали служниці, — чи не приклеївся золотий до цього сита.

Перевернули сито і дуже зраділи, побачивши золотий.

А лисиця тим часом мовила:

— Дякую за сито, дівчата! У мене до вас іще одна справа. Мій хазяїн — багатий і дуже добрий чоловік. Ви навіть не уявляєте, який він добрий і красивий!

Почули це служниці — і бігом до царя! А в царя була донька, красуня, саме на порі. Він вийшов до лисиці та їй каже:

— Коли твоя ласка, пані Марйо, приведи свого хазяїна сюди, щоб і я на нього глянув.

— Як скажете, так і буде. Сьогодні субота. В середу я його приведу.

Вийшла лисиця з палацу й стала гадати, як їй бути — адже наречений не мав навіть гарної одежини. Прийшла вона до млина та й каже:

— Ти не уявляєш, пане Гавриїл, що́ я для тебе зробила! Ти одружишся з царівною.

Що сказати бідному мірошникові? Тільки засміявся.

Настала середа, а лисиця так і не знала, як їй бути. Вона прив'язала до хвоста гілку і побігла в поле. Неподалік од царського палацу заходилася гасати туди-сюди, здіймаючи куряву.

Побачили це з царського палацу.

— Дивіться, наречений їде! — почали кричати.— Бач яку куряву зняли підводи, мабуть, чимало їх...

Аж тут хтось стукає у ворота. Відчинили служниці, а там лисиця.

— Де ж наречений, пані Марйо?

— Голубоньки мої, послухайте, що трапилося! Нас перестріли грабіжники. Все забрали, а нареченого залишили без одягу. Я й прийшла до вас — порадитись, що нам робити.

Пішли служниці до царя і все йому розповіли. Покликав цар лисицю.

— Здоровенька була, пані Марйо, що трапилося?..

— Зі мною все гаразд, а от з моїм хазяїном...

— Чи варто так журитися, пані Марйо? — усміхнувся цар. — Все, що тільки забажаєте, — все будете мати.

Відімкнув цар скриню, дістав повну торбину золотих і віддав Марйо.

Лисиця на radoщах не знала, що їй робити. Взяла торбину — і гайда до мірошника.

— Вставай! Ти лягав спати бідним, а прокинувся багатим! — вигукнула вона.

Марйо відвела мірошника до крамниці, одягла з ніг до голови, як справжнього нареченого. Всю дорогу його напучувала:

— Як прийдемо до палацу, вклонися усім, а царю поцілуй руку. Коли цар буде з тобою розмовляти, багато не говори, щоб, чого доброго, не осоромився.

Мірошник все зробив, як казала лисиця. Тільки зайшли до палацу, він усім поклонився, а царю поцілував руку. Цар узяв доньку за руку і підвів до нареченого. Царівна побачила хлопця і відразу закохалася в нього.

Сорок днів і сорок ночей гуляли весілля. І Марйо там була, як Гавриїл став царем. І я там був не раз, не двічі і царя Гавриїла бачив у вічі.

Жабеня та гадючка

Жили собі дід та баба.

Дітей у них не було. Баба каже дідові:

— От якби нам маля, хоча б жабеня, га?

— Жили б ми тоді щасливо, — відповідає дід.

Не встиг він і оком моргнути, як жабеня стриб через поріг у хату!

— Просимо, просимо, — мовила баба й кинула жабеняті шматок хліба, дала напитися води.

Жабеня наїлося, напилося, сіло в куток і заснуло. Спало, аж поки зайшло сонце. Потім вийшло у двір і просиділо там цілу ніч.

Рано-вранці прокинулася баба і взялася варити кашу. Насипала в горщик борошна, потім відчинила судник, щоб узяти глечик молока. Але молока не було.

Розсердилася баба на діда:

— Це ти, старий випив молоко?

— Я випив молоко? — перепитав дід. — Сама, мабуть, випила! Вари тепер кашу з водою, бо я вже виголодався.

Баба зварила кашу і покликала жабеня снідати.

Другого дня баба знову відчинила судник, аби взяти молока на кашу, але його там знову не було. Глечик був порожній.

— Ти пив молоко, старий? — спитала вона діда.

— Чи ти з глузду з'їхала? — відказав той.— Сама, мабуть, випила, а на мене звертаєш! Вари швидше кашу, бо я голодний.

Баба зварила кашу з водою, а ввечері видоїла козу і хотіла замкнути молоко в судник. Коли звідти голос:

— Не замикайте, бабуню, судник.

Баба заглянула туди.

До неї вистрибнуло жабеня, стало й мовчить.

Баба засміялася:

— Гаразд, не замкну судник, але вранці, коли побачу надпите молоко, будеш бите.

Наступного дня встала баба варити кашу: насипала борошна в горщик — і до глечика.

— Оце молодець, добре стережеш молоко! — усміхнулася вона.— Ну, виходь, де ти там!

Жабеня стриб із судника бабі до ніг! Баба нахилилася й бачить: жабеня тримає в роті маленьку гадючку з золотою короною на голівці.

— То це ти випиваєш наше молоко? — розгнівалася баба.— Ну, гляди мені!

І вхопила віник.

— Не бий мене, бабусю,— стала благодати гадючка,— я тобі відплачу.

— Чим ти мені можеш відплатити? — спитала баба.— Тільки молоко вмієш пити!

— Випусти мене, жабеня,— мовила гадючка,— і йдіть обоє за мною. Якщо я нічим вам не відплачу, можете зі мною робити, що самі схочете.

Жабеня випустило гадючку. Та швидко-швидко поповзла через двір до високого дерева. А в дереві було маленьке дупло. Туди й шмигнула гадючка. Скоро вона висунула голівку. В зубах у неї була золота монета.

— Підставляйте пелену, бабусю!

Баба підставила пелену, і гадючка почала кидати туди золоті монети, аж поки насипала повну пелену.

Баба просто нетямилася з радості.

— Дякую! — сказала вона.— Ходімо до нас, я даватиму тобі молока, скільки тобі захочеться.

Дід із золотом пішов у місто і купив гарний будинок із садом.

Дід і баба зажили собі в достатку.

Якось баба каже:

— От якби наше жабеня стало хлопчиком!

Не встигла вона доказати, коли глядь — а вже перед ними не жабеня, а хлопчик!

На радощах у баби запаморочилась голова. Пригорнула вона хлопчика, міцно поцілувала.

Так і жили вони втрьох, а гадючка щоранку приходила до них пити молоко.

Три парубки і три дівчини

Три парубки дізналися, що в криниці сидять три дівчини, і вирішили витягти їх звідти.

— Менший одружиться із меншою дівчиною, середній із середньою, а старший візьме старшу дівчину,— домовилися парубки.

От спустився старший по вірвовці в криницю. Спочатку витягли меншу дівчину, потім — середню, а коли прийшла черга старшої, вона й каже:

— Піднімайся спершу ти, а потім я, бо коли вони побачать, що я красивіша від інших, то залишать тебе в криниці, а самі домагатимуться моєї руки.

Парубок ніяк не хотів підніматися перший. Тоді дівчина каже:

— Я знаю — вони більше не спустять вірвовку. Візьми ось два горіхи. В одному ти знайдеш сукню, на ній буде зоряне небо, у другому — сукню, на якій буде уквітчана земля. Сукні будуть пошиті без голки і не матимуть шва. Повз тебе пробігатимуть дві вівці — одна чорна, друга біла. Якщо впіймаєш білу вівцю, вона винесе тебе на білий світ, якщо чорну, вона віднесе тебе у підземний світ.

Витягли парубки старшу дівчину з криниці — і розгубилися, така вона була красива. Кожному захотілося з нею одружитись. Вірвовку вони більше не спускали.

Середній став наполягати, щоб старша дівчина вийшла за нього заміж, але та все зволікала час. Минали дні. Якось дівчина зажурено каже середньому:

— Я згодна, та спершу дістань мені дві сукні. На одній сукні хай буде зоряне небо, на другій — уквітчана земля, і щоб сукні були пошиті без голки і не мали шва.

Вона знала, що ці сукні може принести тільки старший.

Давайте подивимось, що робить парубок, який залишився в криниці.

Він ждав, що йому спустять вірвовку, — та даремно.

Парубок сховав за пазуху два горіхи й знову став чекати. Бачить, біжать дві вівці. Коли наблизилася біла вівця, парубок кинувся до неї, та не впіймав. Коли підбігла чорна — він упіймав її.

Та вівця віднесла його в підземний світ і скинула на дерево. На дереві в гнізді сиділи пташенята і зі страхом дивилися на змія, що наближався до них.

Тоді ще звірі говорили. От пташенята й почали просити парубка:

— Врятуй нас од ненажерливого змія!

І парубок убив змія. Аж бачить — летить великий птах. То була мати пташенят. Побачила біля своїх дітей парубка і кинулась на нього, бо думала, що той хоче їх убити. А пташенята давай просити матір:

— Не кривди парубка, це він урятував нас од ненажерливого змія!

Щороку пташина мати виводила пташенят, та змії приходив і поїдав їх.

— Дякую тобі, парубче, за твою доброту, — мовила пташина мати. — Чим я можу тобі віддячити?

— Якщо можеш, винеси мене на білий світ, — сказав парубок.

— Гаразд. Приготуй сорок овець, сорок бурдюків води; складеш усе це на мене — та й полетимо.

Парубок так і зробив: склав на пташину матір сорок овець, сорок бурдюків води, і вони полетіли. Коли та казала: «Кра!», — парубок давав їй м'яса, коли казала: «Кру!», — давав води. Так і летіли.

Скоро м'ясо скінчилося. Аж тут почулося:

— Кра!

Що робити? Відрізав парубок шмат м'яса від своєї литки і дав пташиній матері.

Так вони вилетіли на білий світ. Зупинилися біля одного міста. Пта-

шина мати виплюнула шматок м'яса й притулила парубкові до ноги, щоб загоїлась.

— Спасибі тобі за дітей,— сказала на прощання пташина мати та й полетіла назад.

Пішов парубок у місто. Перший, кого він зустрів, був торговець. Парубок попросився до нього на роботу.

— Гарзд,— радісно відповів торговець.

Минали дні. Бачить парубок, що хазяїн його зажурений, та й питає:

— Що трапилось, хазяїне? Чому ти такий сумний?

— Як же не сумувати? Замовили мені дві сукні: на одній щоб було зоряне небо, на другій — уквітчана земля, і щоб сукні були пошиті без голки й не мали шва.

— Не журися! Принеси мені пляшку вина, цукерок, ізюму, і за ніч я тобі все зроблю.

Торговець не повірив парубкові, але приніс усе, що той просив. Парубок замкнувся в кімнаті, з'їв ізюм, випив вино, а потім розбив перший горіх. Витяг звідти сукню — на ній було зоряне небо — і повісив її на цвях. Вся кімната засяяла. Парубок розбив другий горіх і дістав сукню, на якій була уквітчана земля — стало в кімнаті весело. І цю сукню він повісив на цвях. Вони були пошиті без голки й не мали шва.

Побачивши вранці сукні, торговець розгубився — він не вірив своїм очам. Того ж дня одні сукні нареченій, і вона зрозуміла, що парубок її — на білому світі.

Готувались до весілля. Скрізь радість, музика, танці. Пішли на весілля і парубок з торговцем. Сіли за стіл. Глянув парубок на дівчину, глянула дівчина на нього — і вони впізнали одне одного.

Коли вже поїли, торговець сказав:

— Якщо я візьму виноградну гілку, поставлю її тут на столі, а вона випустить листочки, а потім з'являться плоди і відразу дозріють, якщо всі ми скуштуємо цього винограду, тоді наречену віддамо іншому.

Всіх потішало, як це виноградна гілка випустить листочки, а потім на ній з'являться плоди й дозріють і всі скуштують винограду, а тоді віддадуть наречену іншому. Всі згодні з торговцем.

Торговець узяв виноградну гілку, поставив її посеред столу, щось нашіптуючи. І — о диво! — розпустилися листочки, потім з'явився виноград і враз дозрів — жовтий висів, як золоті монети.

Всі скуштували винограду, і торговець знову мовив:

— Наречену забере юнак, що прийшов зі мною. Я їх вінчатиму.

Настала радість, і зажили парубок з дівчиною добре, а ми — ще краще.

Лазарос і дракони

Був собі чоботар на ім'я Лазарос. Якось біля нього зібралося багато мух. Лазарос розмахнувся і одним ударом убив сорок штук. Після цього зробив він собі меч, на якому написав: «Сорок душ одним ударом загубив»,— та й помандрував у чужі краї. Ішов два дні, аж поки опинився біля криниці, де й уместився спати.

Недалеко від криниці жили дракони. Прийшов по воду дракон, глянув на Лазароса, і впав йому в вічі напис на мечі. Дракон подався додому і розказав про це своїм братам.

— Іди й попроси,— сказали дракони,— щоб він став нашим побратимом.

Дракон підійшов до Лазароса та й каже:

— Будь нашим побратимом!

— Згода,— відповів той.

Дракони щодня ходили по дрова й по воду. Прийшла й Лазаросова черга. Дракони дали йому величезний бурдюк, яким вони носили воду, і Лазарос ледве дотяг його до криниці.

Ждали дракони Лазароса, ждали, а потім їх охопив страх. Вирядили вони ще одного:

— Піди подивись, що там трапилось.

— Що це ти робиш, пане Лазарос? — спитав дракон, побачивши, що той окопує криницю.

— Не можу я щодня ходити по воду,— відповів Лазарос,— хочу за раз перенести криницю, щоб більше не ходити.

— Не роби цього, бо ми тоді помремо від спраги! Краще ми за тебе ходитимем по воду.

Прийшла черга іти Лазаросу по дрова. Ждали його дракони, а потім послали одного подивитися, що там трапилось.

— Що ти робиш, пане Лазарос? — спитав дракон, побачивши, що той обв'язує дерева вірвовкою.

— Хочу перенести весь ліс за один раз, щоб більше не ходити.

— Не треба, пане Лазарос,— каже дракон,— бо потім ми загинемо від холоду. Краще ми будемо ходити по дрова.

Узяв дракон одне дерево й пішов.

Та скоро дракони, боячись Лазароса, надумали погубити його. І домовились: коли Лазарос спатиме, кожен дракон ударить його сокирою. Почув це Лазарос і поклав увечері на своє місце колоду, накривши її накидкою.

Вночі кожен з драконів ударив по колоді. Вони були певні, що розправилися з Лазаросом. Повкладалися дракони знову спати. А Лазарос викинув тріски від колоди надвір, а сам ліг на те місце і перед світанком застогнав.

Почули стогін дракони і питають:

— Що з тобою, Лазаросе?

— Блохи вночі кусали.

Перелякалися дракони, а на другий день питають:

— Лазаросе, у тебе, мабуть, жінка й діти є?

— Є,— відповів той.

— Ось тобі мішок золота — і йди собі додому. Мабуть, вони скучили за тобою?

— Гаразд; тільки пошліть кого-небудь зі мною. Чого це я мушу сам нести мішок?

По дорозі Лазарос каже драконові:

— Ти тут почекай, а я піду позв'язую своїх дітей, щоб вони тебе не з'їли.

Позв'язував Лазарос дітей трухлим мотуззям і наказав їм:

— Коли побачите дракона, рвіть на собі мотуззя й кричіть: «М'яса драконового хочемо!»

Тільки дракон наблизився, а діти й закричали:

— М'яса драконового хочемо!

Той кинувся навтіки. По дорозі зустрів лисицю.

— Чого це ти такий переляканий? — спитала вона.

— Оце ледве врятувався від Лазаросових дітей. Мало мене не з'їли.

— І ти злякався дітей Лазароса? — здивувалася лисиця.— У нього було дві курки, одну я з'їла вчора, а другу зараз іду їсти. Якщо не віриш, ходімо зі мною, побачиш. Прив'яжуйся до мого хвоста.

Прив'язався дракон до її хвоста і пішов слідом. Наблизились вони до хати Лазароса, а той якраз сидів з рушницею, боячись, що прийдуть дракони. Та коли він побачив лисицю, яка вела дракона, то вигукнув:

— Я ж тобі наказував, щоб ти привела не одного дракона, а всіх!

Почув це дракон, і його ніби вітром здуло. А лисиця, прив'язана до драконового хвоста, тут же сконала.

Снекавшись драконів, Лазарос збудував собі нову хату і став жити-поживати і горя не знати.

Ворона

Жила колись на світі бабуся. Дітей у неї не було, от вона і просила бога, щоб він послав дитятко, хоча б вороненя. Почув це бог і послав їй вороненя. А коли воно виросло і стало вороною, бабуся вирядила її прати. Склала на неї корито, казан, одягу. Ворона полетіла до води. Перш ніж прати, вона зайшла за скелю й перекинулася дівчиною. А яка дівчина була! Крaсуня!

Почала вона прати. І саме тут на берег вийшов царевич — хотів напиться води. Побачив царевич красуню і відразу закохався у неї. Він сховався за дерево і став стежити за дівчиною. Та допрала, зробилася вороною, взяла випрану одягу та й полетіла геть.

Царевич побіг услід за вороною. Вона залетіла в хатину бабусі; він — за нею.

— Я хочу, — каже, — одружитися з вашою дочкою.

— Я, синочку, маю тільки ворону, в мене немає дочки, — відповідає бабуся.

— Я ворону й прошу.

— Що ж ти будеш із нею робити? Хіба не можеш знайти кращої птиці для їжі? Що ти матимеш із чорної ворони?

А царевич:

— Або ти віддаси мені ворону, або я тебе погублю.

Але бабуся не віддала ворону. Тоді царевич пішов до батька та й просить:

— Я хочу одружитися з вороною, яка живе в одній бабусі. Я тебе благаю, накажи їй віддати за мене ворону!

Звичайно, цар не хотів, щоб дружиною його сина була ворона. Він намовив синових друзів, щоб ті нараяли царевичу одружитися з якоюсь багатю красунею. Але той хотів тільки ворону.

Що робити цареві? Він викликав бабуся до палацу.

— Віддай нам ворону,— звернувся до неї.— Мій син хоче одружитися з твоєю вороною.

— Царевич хоче взяти собі за дружину ворону? — здивувалася бабуся.— Чи таке видано, чи таке чувано?!

Цар почав погрожувати бабусі. Нікуди дітися — понесла та ворону до палацу...

Царевич одружився з вороною. Відгуляли весілля, і бабуся залишилась жити з молодятами в палаці.

У неділю збиралися до церкви. Молода дружина й каже царевичу:

— Ти йди, а я — трохи згодом.

Коли царевич пішов, цариця, воронина свекруха, взяла різку та й почала бити ворону, приказуючи:

— Паскудниця, паскудниця!

Потім цариця подалася до церкви.

Ворона обернулася на дівчину, гарно вбралася, та й собі туди. В церкві вона сіла біля свекрухи. А та її питає:

— Чия ти будеш?

— Я невістка тої, що б'ється різкою.

Згодом цариця знову питає:

— Чия ти?

— Я невістка тої, що б'ється різкою.

Цариця й каже синові:

— Ось твоя суджена. Де були твої очі? Взяв собі якусь паскудну ворону.

Скінчилася служба в церкві. Дівчина вийшла раніше, перша добралася додому і перекинулася вороною.

Через кілька днів царевича запросили на весілля.

— Ти що, не йдеш із тою, що приходила до церкви, а зі своєю вороною? — питає мати.— З ким ти підеш?

— Сам,— відповів той.

Царевич пішов на весілля. Свекруха знову почала бити ворону різкою. Потім одяглася й пішла на весілля.

Знову стала ворона дівчиною, гарно вдяглася та й собі пішла туди. Сіла біля свекрухи. Та її питає:

— Ти чия?

— Я невістка тої, що б'ється різкою.

Цариця до сина:

— Ось твоя суджена. Чому ти одружився з вороною?

Розсердився царевич:

— Чого ви мене гризете? Це і є моя дружина.

А мати:

— Як же це? Твоя ворона вдома!

— Ось біжіть додому й побачите її крила.

Подалася цариця додому, знайшла крила, вкинула в піч, і вони згоріли.

Дівчина повернулася додому, аж бачить — її крила спалили. Вона кинулася до печі, та свекруха її не пустила. Тіло дівчини почало пухнути, бо то шкіра її згоріла. Тоді цариця покликала слуг; вони змастили тіло дівчини медом і молоком. Пухлини зійшли. І стала дівчина жити зі своїм чоловіком і свекрухою. Добре вони жили, а ми — ще краще.

Три брати

Жили собі два брати. У них тяжко хворів батько. Перед смертю він розділив між ними своє добро.

Старший брат багатів з року в рік, а менший — біднів. Старший брав у руки камінь — і він ставав золотом, менший брав золото — а воно ставало попелом.

Не міг більше менший брат терпіти такого життя і вирішив знайти свою долю, щоб дізнатися, чого це вона на нього так заповзялася.

Поклав у торбинку хліба, попрощався з дружиною і дітьми та й пішов. Ішов десять днів і десять ночей, аж поки дійшов до лісу-пралісу, який затулив собою навіть сонце.

Тільки хлопець зайшов у ліс, аж назустріч лисиця.

— Добридень! — привітався хлопець.

— Здоров був! Звідки ти тут узевся?

— Шукаю долю, — відповів хлопець. — Може, ти знаєш, де моя доля?

— Ні, — відказала лисиця, — не знаю. У нашому лісі я про неї не чула. Пошукай її в інших краях.

Ішов хлопець ще десять днів і десять ночей, поки опинився біля річки, такої глибокої, що її плескіт, здавалося, котився у безвість.

— Здрастуй, річко!

— Здоров був, хлопче! Звідки ти тут узявся?

— Шукаю долю. Може, ти знаєш, де моя доля?

— Ні,— відповідає річка,— не знаю. У цих краях я не чула про неї.

Піди запитай у гори, може, вона знає.

Ішов хлопець іще десять днів і десять ночей, аж поки дійшов до великої гори, такої крутої, що страшно на неї дивитись.

— Здрастуй,— привітався хлопець.

— Здоров був! — відказує гора.— Що ти тут шукаєш?

— Шукаю свою долю,— відповідає той.— Ти така висока, все бачиш, може, ти знаєш, де вона?

— Знаю! Підеш прямо на схід сонця і там знайдеш свою долю. Хай щастить тобі!

— Дякую,— сказав хлопець і пішов далі.

Ішов тільки прямо, на схід сонця, аж поки опинився біля замку. Надворі він побачив жінку, що розпалювала піч, а поруч неї стояло корито з одежею, решето із зерном.

Жінка підкинула дров у піч і, не гаючи часу, пересіяла зерно, потім посадила хліб у піч. А поки він пікся, вона встигла випрати одежу.

Хлопець довго стояв, не зводячи з неї очей.

— Пані,— звернувся до неї,— це ти моя доля?

Жінка подивилася на нього і засміялася:

— Ні, я доля твого брата, а твоя доля у замку відпочиває в кріслі, милуючись золотим яблуком.

— Порадь, що мені робити? — спитав хлопець.— Хіба і я не можу бути щасливим?

Долі старшого брата стало жаль хлопця. От вона й каже:

— Зійди потихеньку по східцях у кімнату, де сидить твоя доля. Там посеред кімнати висить клітка, а в клітці — курка. Відріж вірвовку, хапай клітку і швиденько звідти тікай. Ця курка щодня несе по одному золотому яйцю. Тільки так ти зможеш урятувати свою сім'ю від злиднів.

Менший брат зробив усе, як сказала жінка: піднявся по східцях у кімнату і побачив там молоду жінку, яка гойдалася в кріслі, підкидаючи й ловлячи золоте яблуко.

Хлопець потихеньку прокрався на середину кімнати, перерізав вірвовку, схопив клітку і, щоб жінка не збагнула, що до чого, швидко зник з її очей.

Попрощався хлопець з долею свого брата та й пішов із кліткою додому.

Справді, курка щодня несла по золотому яйцю!

Довго він ішов, і скільки ночей перебув у дорозі, стільки золотих яєць знесла йому курка.

— Жінко,— мовив, повернувшись додому, хлопець,— тепер ми врятовані від злиднів.

І про все розповів дружині.

— Дивись, нікому ні слова,— наказував їй,— навіть нашим дітям. Можеш сказати, що успадкували гроші від дядька.

— Добре,— відповіла та.

Її чоловік продав золоте яйце ювеліру, купив на ті гроші будинок, а дітей послав учитися. Сам відкрив крамницю. Став потроху багатіти.

Минали роки. Якось крамар захворів. Незабаром він помер. Його дружина нічого не сказала дітям про курку, а невдовзі вийшла удруге заміж.

— Звідки у тебе стільки грошей? — допитувався чоловік.— Адже крамниці вже давно немає.

— Це ще від небіжчика.

— Не бреш, жінко. Якщо не признаєшся, завтра піду від тебе.

Жінка мусила розповісти про загадкову курку.

— Дай її мені! — наказав чоловік.— Я тепер хазяїн, і курка повинна бути моєю.

— Не можу я віддати тобі курку! Це курка моїх дітей і нікого іншого! Це спадщина їхнього батька.

Розсердився чоловік, підбіг до клітки, схопив курку і зарізав її. Жінка у розпачі заридала, та потім зрозуміла, що цим біді не зарадиш, і зварила курку на обід.

— Ти ж дивись, не викинь тельбухи, я їх поїм,— наказав чоловік.

Жінка виклала курку на тарілку, накрила її іншою тарілкою і поставила у судник, а сама пішла провідати сусідку.

Повернулися її сини після уроків голодні-голодні. Відкрили судник і знайшли там курку, але не схотіли її їсти, щоб не прогнівити вітчима. Старший з'їв тільки курячу голову, середній — серце, а менший — печінку. Коли повернулася мати, сказали їй про це.

Незабаром прийшов і вітчим, сів їсти, та, побачивши курку без голови, спитав:

— Де голова, жінко?

— Її з'їв старший син.

Чоловік розсердився, але не показав цього.

— Тоді дай мені печінку!

— А печінку з'їв менший син.

— Тоді дай мені серце! — розгнівано крикнув чоловік. — Гадаю, хоч його ніхто не з'їв.

— Серце з'їв середній син, — відповіла жінка.

Вітчим закричав:

— Хай тільки придуть! Я не ручуся за себе!

Залишмо на якийсь час чоловіка і жінку і подивімося, що ж роблять три брати.

Вони вже хотіли повертатися додому, коли той, що з'їв серце, каже:
— Брати мої, ми не повинні повертатися додому, бо наш вітчим щось зле надумав. Я це напевне знаю.

— Звідки ж ти знаєш? — спитали брати.

— Відтоді, як я з'їв серце, я знаю все, що діється у людських серцях.

— А я,— мовив старший,— відтоді, як з'їв курячу голову, став розуміти багато більше, ніж раніше. Я ніби став мудрішим.

— А я такий же, як і був,— сказав менший брат, той, що з'їв печінку.— Коли ти кажеш, що вітчим зле надумав, то куди тепер підемо?

— Підемо далеко, в інші краї,— відповів старший,— тільки треба передати матері, щоб прийшла попрощатися з нами.

Тайкома вони сповістили матір, і та прийшла. Попрощалися вони з матір'ю та й покинули рідні місця.

Ішли та йшли, аж поки стемніло. Посідали під деревом, з'їли по скибці хліба й полягали спати.

Вранці менший хотів покласти до торби подушку, а там — сто золотих монет.

— Це, мабуть, щоб і я не ображався на долю,— засміявся хлопець.— Один серед нас мудрий, другий — знавець людських душ, а я знайшов гроші. От якби так щодня!

— Щоранку ти знаходитимеш сто золотих у себе під подушкою,— сказав середній брат.

Знову вони рушили вперед. Ішли кілька днів і зупинилися на роздоріжжі. Там були три дерев'яні таблички. На одній було написано: «Сюди йде і повертається», на другій: «Сюди йде і не повертається», на третій: «Сюди йде — повертається і не повертається».

— Тут, брати мої,— сказав мудрий,— наші дороги розходяться.

— Так,— сказав знавець людських душ.— Згодом ми обов'язково зустрінемося.

Перші двоє вибрали собі перші дві дороги, а меншому припала третя.

Двоє братів подорожували з країни в країну, і сталося так, що скоро вони зустрілися. А що один був мудрий, другий — знавець людських душ, то їх швидко полюбили люди і йшли до них за порадами.

Вони купили гарний будинок з мармуровими сходами, який люди називали «справедливий суд».

Незабаром вість про найкращих суддів рознеслася по інших країнах, близьких і далеких. І всі йшли до них за порадами.

А менший брат, який з'їв печінку, попав у якусь велику країну. Коли стемніло, він почав шукати, де б переночувати. По дорозі зустрів бабу.

— Не скажете, де тут можна переночувати?

Баба уважно подивилась на нього та й каже:

— А в мене житимеш? Я стара, бідна, але хатка в мене чисто прибрана. Тобі буде добре і мені.

— Згода,— відповів хлопець.

Жив хлопець у баби; щоранку він знаходив у себе під подушкою сто золотих. Зажили вони. Він давав бабі на харчі, купував одяг, взуття і всяку всячину.

Раз на дорозі хлопець знайшов портрет. Роздивився його. А там дівчина — гарна-прегарна! Приніс він портрет додому.

— Чи не знаєте, бабуню, хто ця гарна дівчина? — спитав він.

— Ой-ой-ой-ой-ой, синку! Викинь її з голови і більше не згадуй про неї. А коли почувеш, що інші говорять про неї, відвертайся, а ще краще — тікай звідти.

— Але хто вона? — допитувався хлопець.— Ви її знаєте?

— Чому ж не знаю! Це дочка нашого правителя, паскудне дівча! Скільки вона людей погубила! Батько її який уже добрий чоловік — і то ради не може дати.

— Чому, бабуню?

— Тому, що вона дуже красива. Це стало відомо по всіх країнах, от і їдуть сюди царевич, принци, рицарі свататись. Та де там! Вона загадує їм такі загадки, що ніхто не може відгадати; тоді всіх їх страчують. Не думай про неї, хлопче, викинь той портрет і займайся своїми справами.

Хлопець нічого не відповів, а портрет заховав у своїй кімнаті. Минуло три дні, а на четвертий рано-вранці пішов хлопець до палацу владика і попросив, щоб той його прийняв. Скоро двоє слуг повели його до царя, який сидів у оточенні радників.

— Що ти хочеш? — ввічливо спитав цар.

— Владико, я хочу відгадати загадку твоєї доньки і одружитися з нею.

Почувши це, цар схилив голову.

— І тобі не жаль, хлопче, своєї молодості? — спитав він.— Я бажаю тобі тільки добра. Йди звідси і більше не приходь.

Але хлопець просив, щоб усе ж прийшла його дочка.

Забив барабан, і все місто затрусилося від страху.

— Ще якийсь парубок розстанеться сьогодні зі своїм життям,— з болем говорили люди.— Жаль його молодості, ой як жаль!

У великій залі палацу зібралися всі вельможі міста й придворні. При-

гнічений цар сів на трон. Потім увійшла його дочка, гарна, як русалка, в сто разів краща, ніж на портреті — зала аж засяяла. Глянула вона на парубка і зрозуміла, що перед нею не царевич, не принц, і, змінившись на лиці, швидко сіла в своє крісло.

— Яке дерево ніколи не засихає й має два види плодів: білі-білісінькі й чорні-чорнісінькі.

Хлопець задумався. Дівчина зміряла його суровим поглядом, і всі довкола затамували подих. Раптом хлопець усміхнувся.

— Дерево, яке не засихає ніколи — це рік! — вигукнув він. — А два види плодів — це ніч і день. Білі плоди — дні, чорні — ночі.

Всі раділи, цар сміявся і плакав; загравав оркестр, окличники вийшли оголосити, що загадку відгадано і дочка царя вийде заміж за юнака.

Все місто облетіла радісна звістка. Але дівчині не сподобався парубок, от вона і каже годувальниці:

— Я погубила стільки принців і царевичів, а тепер треба виходити заміж за цього нечупару?

Але як там не було, скоро відгуляли весілля. Подружжя поселилося в замку, що стояв за містом, аби перебути там літо.

Молода дружина помітила, що її чоловік щоранку знаходить сто золотих монет під подушкою, й почала допитуватись, як та чому. Але той мовчав. Та дружина не відступалася, і він зрештою виказав свою таємницю.

— Приготуй такого зілля, — сказала дружина годувальниці, — щоб, коли чоловік його нап'ється, вийшла із нього печінка, яку він з'їв.

Годувальниця приготувала зілля, а та, розбавивши його вином, подала чоловікові. Він випив вино і знепритомнів, а печінка тим часом вийшла із нього.

Вимила золоту печінку дружина і проковтнула. А чоловіка, за її наказом, кинули у прірву. Повернувшись додому, вона сказала батькові, що чоловік помер, ще й заплакала.

Та парубок був живий, тільки добряче забився. Скоро він прийшов до тям, але не міг зрозуміти, що з ним трапилось. Потім пригадав вино і нудоту. Він усе зрозумів.

— Ну, злодійка! Але нікуди вона від мене не втече!

Він поволі вибрався із прірви. Був дуже голодний і почав роздивлятися навкруги, що б його з'їсти. З'їв кілька плодів інжиру, що ріс поруч, — і відразу обернувся віслюком.

— Горе та й годі! — тільки й мовив хлопець. — Який я нещасний!

Сів на камінь та й заплакав. Невдовзі йому знову захотілося їсти. А поруч росло інше дерево, всипане білими стиглими плодами.

«Гірше не буде»,— подумав він і з'їв білий плід.

Але що це? Він знову став самим собою.

Раптом хлопцеві сянула думка. Він зробив два кошики і, наповнивши їх чорними й білими плодами, пішов у місто. Зупинився неподалік від палацу, вигукуючи:

— Інжир, чудовий інжир!

За цей час у хлопця виросла борода, і його важко було впізнати.

— Інжир, солодкий інжир! — доносилося до палацу.

Царева донька якраз сиділа в саду і, почувши про інжир, вийшла купити собі солодких плодів, бо в їхньому саду інжир ще не дозрів.

— Твій інжир добрий? — спитала вона.

— Чи добрий? Ось покуштуй!

Він дав їй чорний плід інжиру. Дівчина з'їла його і перекинулась на віслюка. Звичайно, з сідлом і вуздечкою. Навантажив хлопець віслюка кошиками та й поїхав дорогою, вигукуючи: «Інжир, інжир!» Людям він продавав тільки білий інжир.

Пропала царева донька. Затужив цар, розіслав своїх людей по інших містах, та марно. Ніхто не міг її знайти.

Якраз тоді стало відомо й тут про двох братів: мудрого і знавця людських душ. Цар поїхав дізнатися і про свою дочку. Хлопець теж почув про двох братів і собі поїхав туди на віслюку. Довго їхав до них. Нарешті доїхав. Зраділи брати меншому братові.

— Хочете, я розкажу вам про свої пригоди? — спитав менший брат.

— Ми вже знаємо,— сказали ті.— Почекай, завтра приїде сам цар. Побачиш, що то буде.

Другого дня до двох мудреців приїхав цар зі своїм почтом. Ті прийняли його у великій залі, запросивши сюди й мудреців із інших міст.

Останнім зайшов хлопець із віслюком.

— У мене є дочка, гарна, як квітка,— почав цар,— але вона раптово пропала. Чи не допоможете моему горю, мудрі люди?

— Чого ж, допоможемо! — каже знавець людських душ.— Не хвилюйся, твоя дочка біля тебе, але спершу я розповім вам повчальну історію.

І розповів історію свого меншого брата.

— Бачиш цього віслюка? — звернувся він до царя.— Це і є твоя дочка.

Не повірив цар його словам і дуже розгнівався. Тоді менший брат дав віслиюку білий плід інжиру, і дочка царя стала сама собою. Цар ледве не втратив глузду, коли побачив дочку.

— Доню, це правда?

— Ні! Мій чоловік помер. Це торговець-негідник дав мені плід інжиру, і я втратила людську подобу. Стратьте його!

Але той відкрив своє лице і повернувся до дружини.

— А тепер ти мене впізнаєш? — спитав.

— Чоловіче мій любий! — зашарівшись, вигукнула та і впала йому в ноги.

— Віддай печінку! — наказав менший брат.

Дочка царя віддала печінку. Тоді старший мудрець сказав: \

— Вона не завдала великої шкоди нашому братові, і ми її прощаємо. А ти, царю, спробуй зробити із неї добру людину.

— Вона в мене сидітиме під замком разом з годувальницею, аж поки покається. А вам спасибі, добрі люди!

І цар поїхав додому, а брати зажили щасливо.

Менший син

Давним-давно колись жив собі мірошник з трьома синами. Їхній млин стояв на маленькій річці, за лісом.

Одного ранку прокинувся мірошник — і що він бачить?

У річці — ані краплини води, а раніше вода день і ніч крутила млинове колесо.

— Ой горенько! Де ж ми тепер будемо молоти своє зерно?

— Не сумуй, батьку,— кажуть сини,— може, вода ще піде. Почекаємо трохи.

Чекали день, другий, третій,— а вода не йде.

— Як ми тепер будемо жити? — бідкається мірошник.

— Батьку,— відказує старший син,— завтра я піду шукати воду. Піднімуся аж до джерела, може, воно пересохло.

— Ходи, сину, подивись.

Рано-вранці поклав старший син хліба в торбину та й пішов. Не було його до вечора; повернувся блідий, як мрець.

— Ой, батечку, що я тобі скажу! Йшов я понад річкою, а там дра-

кон п'є воду. Я сховався; дай, думаю, подивлюся, що він буде робити. коли нап'ється. А дракон на мить одірвався від води та й мовив:

— Як мало води! Я ніколи не вгамую так спрагу!

І знову припав до води. А я швиденько вибрався з кущів — і сюди.

— Які ми нещасні! — сказав мірошник, заплакавши. — Тепер нам треба кидати це місце й шукати іншої роботи, щоб якось прожити.

— Я піду! — каже середній син. — Подивлюся, що там таке.

Вранці середній син поклав хліба в торбину та й пішов. А повернувся ввечері, ще блідіший від старшого брата.

— Ой, батечку, що я тобі скажу! Дійшов і я до дракона. Хотів був сказати, щоб він залишив хоч трохи води для нашого млина. Коли це, де не візьмись, вовк. Підбігає прямо до дракона.

— Куме драконе, — каже, — в мене до тебе є прохання.

— Кажі, — кинув дракон у відповідь і знову почав хлебтати воду.

— Залиш трохи води, бо мої дітки не в силі піднятися так високо, а без води вони помруть.

Дракон кинувся на вовка й проковтнув його. І я гайнув мерщій звідти. Так перелякався, аж голова пішла в мене обертом.

Мірошника охопив страх.

— Збирайтеся, сини мої, сьогодні ж поїдемо звідси, ніщо нас тут більше не тримає.

— Батьку, дозволь мені піти, — мовив менший син.

— Що ти зможеш зробити? Що буде, як він тебе побачить?

Але менший син наполягав на своєму, і батько зрештою погодився.

Другого дня раненько пішов і менший син. Дійшов до того місця, де був дракон, сів на камінь, подалі від звіра, та й задумався:

— Як же йому не дати пити воду?

Він оглянувся навкруги, і раптом його очі засяяли. Тримаючись на відстані від дракона, хлопець почав спускатися до річки. Йшов аж до вечора, аж поки дійшов до джерела. Дістав хліб, повечеряв і ліг спати.

Вранці він назбирав сон-трави, поклав її на воду і придавив камінням, щоб не пливла. Дракон, напившись води, настояної на сон-траві, одразу засне, гадав хлопець.

Пішов менший син додому. Застав там зажурених батька і братів. Ті вже думали, що він загинув.

— Не плачте, я живий і здоровий. Краще піддайте мені ланцюг на плечі.

— Який ланцюг? — спитали брати. — І що ти з ним збираєшся робити?

— Побачите,— відповів той.

Брати завдали братові на плечі ланцюг, і він знову пішов до дракона. Сховався у кущах і став вичікувати.

Дракон, як перед цим, жлуктив воду. Потім він розігнувся, тричі струснувся так, що й пташки позлітали з дерев, а тоді розлігся на траві й заснув.

Хлопець міцно зв'язав дракона і потяг до млина.

— Гей, де ви там? — гукнув він.

— У млині,— відповів мірошник.— Пішла вода! Млин працює!

— Ой, вийдіть подивіться на дракона!

Вийшли вони і очам своїм не повірили. А потім як зарегочуть!

— Як ти його сюди притяг? — спитав батько.

Менший син розказав, як було.

Тут дракон очуняв. Побачив, що він міцно спутаний, та й сконав від страху.

Ламброс і Маруліца

На околиці міста в маленькій хатині жили чоловік та жінка з двома дітьми — Ламбросом та Маруліцою.

Якось, коли стояли морози, мати й каже дітям:

— Любі мої, наш батько дуже хворий, а топити в хаті нічим. Підіть у ліс і нарубайте дров, бо я не можу залишити батька.

Діти взяли мотузку, сокиру й подались до лісу. Та незабаром пішов такий сніг, що вони збилися з дороги. Першою це збагнула Маруліца.

— Де ми? — спитала вона. — Я не бачу дороги.

— Ось вона, — відказує Ламброс, — тільки снігом прикидана. Пройдімо ще трохи — і ти побачиш, що ми правильно йдемо.

Ішли вони, йшли, коли бачать — щось на снігу ворухиться. Підійшли ближче — аж то білка б'ється в капкані.

Діти нахилилися над нею.

— Не бійся, білочко, — сказала Маруліца, — мій брат визволить тебе, і ти знову будеш стрибати, як і раніше.

— Справді? — зраділа білка.

— Авжеж, — мовив Ламброс

Він розімкнув капкан і визволив білку. Вона стрибнула на дерево.

— Дякую! — крикнула дітям.— Я цього ніколи не забуду!

Прошли вони ще трохи і опинилися в пралісі, що не мав кінця-краю. Діти почали рубати сухі гілки. Але коли зібралися додому — побачили, що їхні сліди прикидав сніг. Ламброс і Маруліца злякалися. Як же їм іти назад?

Стали вони ходити сюди-туди, шукаючи якоїсь стежки, але чим більше ходили, тим більше заплутувались у хащі.

Раптом діти побачили хатину і попрямували до неї. Вони мріяли хоч трохи погрітися.

Заходять — а там баба вечерю варить.

— Здрастуйте, бабусю,— сказав Ламброс.— Дозвольте погрітися у вас.

— Сідайте і скуштуйте моєї юшки. Сідайте! — весело мовила баба.

То була відьма. Вона одразу зметикувала, що треба робити.

Діти, повечерявши, задрімали біля вогню. А відьма взяла й позамикала їх у дерев'яні клітки, а сама пішла спати.

Прокинулися бідолахи та й ну просити:

— Бабусю, випустіть нас, ми повинні принести додому дров і натопити хату, бо наш батько дуже хворий! Відпустіть нас додому!

Відьма підійшла до клітки Ламброса і засміялася:

— Звідси ви ніколи й нікуди не вийдете! Вигодую вас, а потім зазмажу в печі.

І насипала їм по тарілці смачної юшки, а сама пішла з дому.

— Ой, які ми нещасні! — мовив Ламброс.— В таку халепу вскочили!

— Спробуй виламати дерев'яний прут,— каже Маруліца,— а потім і мене визволиш.

Хоч як силкувався Ламброс, нічого зробити не міг.

— Дуже міцна клітка,— зітхнув він.

Плакали діти, ридали, та що з того! Виголодалися й почали їсти юшку.

Аж тут з'явилося горобеня.

— Не їжте цієї юшки! — мовило воно.— Вам не можна гладшати.

Послухалися діти горобеняти. А відьма, побачивши повні тарілки, насипала ще по тарілці.

— Ану з'їжте мені все! — наказала вона.— А то буде вам непереливки!

Переякалися Ламброс і Маруліца, виїли по дві тарілки юшки.

А відьма, рада-радісінька, пішла собі спати.

Вранці вона налила велику миску юшки та й каже:

— Нехай тільки до мого приходу не з'їсте!

І пішла з дому.

Діти знову почали плакати. Аж тут з'явилася білка.

— Ламбросе, Маруліцо! — пропищала вона. — Де ви?

— Білочка! — здивувалися діти. — Як ти тут опинилась?

— Почула про ваше горе і прийшла.

Білка почала гризти дерев'яні прутки клітки, у якій сидів Ламброс. Скоро вона визволила його.

— Визволяй і мене! — радісно крикнула Маруліца. — Ми втечемо звідси!

— Ні, — каже Ламброс, — якщо ми втечемо і залишимо відьму, вона те саме може зробити і з іншими дітьми. Спочатку треба її провчити.

— А як? — спитала Маруліца.

— Не знаю. Треба подумати. Дякуємо тобі, — мовив він до білки, — а тепер тікай звідси, щоб відьма тебе не застала.

Білка зникла, а Ламброс зайшов знов у клітку і приставив дерев'яні прутки так, аби не видно було, що вони перекушені.

Та незабаром прийшла до них друга баба.

— Моя двоюрідна сестра вдома? — спитала дітей.

— Ні, але має скоро прийти.

— Я не можу її чекати. Коли вона прийде, скажіть, що я принесла їй меду. Сестра буде дуже рада, вона понад усе на світі любить мед.

І пішла.

Ламброс сховав мед під ліжку, а потім затопив піч. Накидав туди дров, і піч стала, як розпечене залізо.

Почувши, що повертається відьма, хлопець закрив піч заслінкою й повернувся в клітку.

— Як ся маєте, любі мої? — переступивши поріг, спитала вона й зайшлася злим сміхом, — виїли юшку?

— Виїли, — відповів Ламброс, — бачите, миска порожня. Недавно заходила ваша сестра і принесла меду.

— Мед? — закричала відьма. — Де він?

— У піч поставила, — відповів Ламброс.

Відьма підбігла до печі, а Ламброс, вибравшись із клітки, навшпиньках покрався за нею слідом. І тільки та відкрила заслінку, щоб узяти мед, Ламброс штовх її в піч! Ще й закрив заслінкою.

Відьми як і не було: згоріла дотла.

Звільнив Ламброс із клітки сестричку та й каже:

— Ходімо додому! Батько й мати, мабуть, уже не знають, що й думати. Відьми немає!

Вийшли вони — коли бачать, щось накрите лежить у дворі.

— Що там? — спитав Ламброс.

— Відкрий, подивимося.

Відкрили — а там повно золота. Діти набрали золота, скільки могли донести, і пішли додому. Сніг уже давно перестав. Вони знайшли дорогу й незабаром добралися додому.

Як же зраділи батько й мати! Вони вже й не думали, що побачать своїх діточок живими.

Ламброс розповів батькам, як вони перехитрили відьму, а потім виклав золото на стіл. Батьки дивувалися з розуму своїх дітей. І більше злиднів вони не знали.

У замку дракона

В одному містечку жили собі чоловік та жінка із сином, якого звали Харіс.

Якось по місту поширилася сумна чутка, що царева дочка пішла із подругою на прогулянку і не повернулася. Хто тільки не шукав царівну — княжевичі, хоробрі лицарі, — нікому не вдавалося знайти її.

Харісу також було жаль царівни.

«А що, коли я спробую її знайти? — подумав він. — Хто його знає, може, мені пощастить!»

Удосвіта Харіс поклав у торбину хліба, сиру і сказав:

— Піду я шукати царівну!

— Куди ти підеш, сину? — стурбовано мовила мати. — Он які люди пробували, та марно, а ти сам хочеш знайти царівну. Боюсь, що ми тебе втратимо!

— Правду каже мати, — підтримав батько, — ти ще малий і світу не бачив. Сиди вдома і не берись за те, що тобі не під силу.

Але Харіс і слухати нічого не хотів. Довго він умовляв батьків, і вони дали згоду.

— Куди мені йти? — вийшовши за місто, мовив Харіс. — Прямо, назад, ліворуч чи праворуч?

Якраз зійшло сонце.

— Піду назустріч сонцеві! — вирішив хлопець.

Ішов він та йшов, аж поки опинився в лісі-пралісі, який затуляв собою навіть небо, і тільки видно було гілки дерев.

— Так і заблукати недовго, — мовив Харіс. — Хоча б надибати якусь хатину або спитати в когось, куди я прийшов...

Не встиг він доказати, як попереду блимнув вогник. Харіс пішов на нього, але вогник віддалявся і віддалявся.

Хлопець прискорив ходу, бо вже починало смеркати, і незабаром дійшов до великого замку. Він постукав. Браму відчинила бабуся.

— Що тобі тут треба, хлопче?

— Дозвольте переночувати. Вже пізно, куди я піду?

— Краще тікай звідси, хлопче, і забудь сюди дорогу. Я тобі тільки добра хочу.

— Чому?

— Не можу цього сказати.

— Ні, я все-таки залишусь, — сказав Харіс і зайшов у замок.

А бабуся, глянувши жалібно на хлопця, взялася місити тісто. Вона була дуже стара — аж руки в неї трусилися.

Пожалів Харіс бабусяю і взявся допомагати їй: замісив тісто, а потім посаджав хліб у піч.

Раптом знадвору долинув страшний гуркіт. Двері замку розчинилися з таким гуркотом, що Харіса охопив страх.

— Що це?

Не встигла бабуся й рота розкрити, як до кімнати влетів дракон.

— Ти ба! — вигукнув він. — А це хто такий?

— Мене звати Харіс.

— А що тобі тут треба?

— Зайшов переночувати.

Дракон так засміявся, що все заходило ходором.

— Переночуєш! — крикнув дракон і звернувся до бабусі: — Стара, ти вже спекла хліб?

— Спекла, — боязливо відповіла та.

— Тоді подавай вечерю! — наказав дракон.

Бабуся принесла їсти й пити. Коли вони повечеряли, дракон одвів Харіса в окрему кімнату, а сам пішов до себе, поверхом вище, і ліг спати.

Рано-вранці знову почувся гуркіт, від якого весь замок задвигтів. Харіс схопився з ліжка, швидко одягнувся і побіг до бабусі.

— Нема вже його вдома,— сказала бабуся,— з таким гуркотом він щодня вилітає із замку.

— А коли повертається?

— Увечері.

Увечері дракон знову попросив бабуся принести вечерю, а коли по-вечеряли, Харіс і каже:

— Драконе, спасибі тобі за хліб і сіль, за притулок, але мені пора вже йти.

— Не квапся, сідай!

— У мене справи.

— Які? Може, розкажеш? — спитав дракон.

— Я шукаю нашу царівну...— почав був хлопець.

Від драконового реготу все здригнулося навкруги.

— Хлопче, щоб ти не хвилювався, ось що я тобі скажу — побачиш ти свою царівну. Але для цього тобі не конче покидати мій замок!..

Другого дня Харіс знову прийшов до бабусі та й питає:

— Чому дракон не пускає мене звідси? І що він говорив про царівну? Я нічого не зрозумів.

Бабуся заплакала.

— Чого ти плачеш?

— Плачу, хлопче, бо тобі лишилося жити тільки один день. Увечері дракон ударить тебе тричі дубцем і оберне на камінь, як це він робив з усіма, хто сюди потрапляв.

— І багато людей він обернув на камінь?

— Тридцять дев'ять. Він завалив ними всю кімнату, а ключ тримає в себе. Отже, я тобі нічим не можу допомогти.

Харіс замислився. Потім спитав:

— Чи немає у вас товстої вірьовки?

— Чого ж немає? Є,— каже бабуся.

Харіс наробив петель і розклав їх біля дверей.

«Може, дракон попадеться у пастку»,— думав він.

Коли стемніло, знову почувся страшний гуркіт. Двері відчинилися, і з'явився дракон. Та тільки він ступив крок — усі петлі зашморгнулися, і дракон упав як підкошений.

Харіс забрав у дракона ключі та дубця.

— Скажи мені, як звільнити від чарів людей, що ти обернув їх на камінь? — спитав він.— А то оберну на камінь тебе самого.

— Скажу! — простогнав дракон.— Тільки не чіпай мене. Вдар оцим дубцем по скам'янілих людях, і вони стануть знову самі собою.

Харіс вбіг до кімнати, де були скам'янілі люди, і звільнив їх од чарів. Серед них була і царівна.

— Ідіть собі по домівках,— мовив Харіс,— а царівну я сам відведу.

Пішли вони вдвох до дракона. Харіс поламав дубець і кинув у вогонь.

— Тепер ти не будеш чинити людям зла! І нехай я тільки почую про тебе щось погане, я знайду тебе під землею. А тепер прощайте!

— Ходи здоровий, хлопче,— відповіла бабуся.

Харіс із царівною залишили замок дракона — і прямо до царя.

— Ось ваша донька,— мовив Харіс.

Цар обняв хлопця і сказав:

— Хочеш бути моїм зятем і спадкоємцем? Кращого за тебе моя донька не знайде!

Незабаром відгуляли весілля. В царський палац перебравися батьки Харіса. Жили вони дружно, а ми ще краще.

Русалка

На березі моря жив рибалка із дружиною. Бідний собі чоловік, невдаха. Скільки він не рибалив — все даремно. Так і бідували день при дні.

Якось уранці вийшов рибалка на човні в море. Закинув сіті раз, витяг — жодної рибинки. Закинув удруге — знову нічого. Сів рибалка та й заплакав гірко:

— Якщо так і далі буде, помremo ми з голоду!

Зненацька крута хвиля викинула на його човен прекрасну русалку.

— Чого ти плачеш, чоловіче? — спитала русалка. — Яке лихо тебе спіткало?

— Як же мені не плакати, русалко! Ось уже не один місяць виходжу я рибалити, і хоч би щось тобі попалося.

— А віддаси мені свого сина, коли йому сповниться двадцять років? — спитала русалка.

— В мене немає дітей.

— Скажи, що віддаси — і ти щодня витягатимеш рибу із моря.

— Добре, — подумавши, мовив рибалка, — хіба жалко того, чого не маєш? Віддам тобі сина, коли йому сповниться двадцять років.

Русалка подякувала і зникла у хвилях.

Знову закинув рибалка сіті, а назад уже ледве їх витяг — стільки було риби! Він одніс рибу на базар у місто і на вторговані гроші купив харчів, одягу, взуття, сітей, вудок. Дружина дивом дивувалася й дуже раділа.

Другого дня повторилося те саме. Ввечері рибалка повернувся з повною торбою золота. І так щодня.

Рибалка найняв майстрів, які збудували йому новий дім, найняв служницю, купив великий човен з вітрилом. Скоро він уже виходив у море, і в його сіті попадало стільки риби, що рибалка навіть з помічником ледве її витягав.

Він швидко розбагатів.

Минув рік, і в рибалки народився хлопчик, маленький, повненький. Назвали його Ставраїтос. Жінка нетямилась від щастя, а чоловік засмутився.

— Що з тобою, чоловіче? — спитала жінка. — Чому ти такий невеселий?

Але рибалка не мовив ані слова — нащо і їй тужити?

Ставраїтос виріс і став гарним та розумним парубком. Всім він приносив радість.

Раз уранці він каже батькові:

— Батьку, можна я піду у гори на полювання?

— Йди, сину!

Ставраїтос повісив рушницю через плече, взяв із собою собаку й пішов у гори. Але хоч би тобі де пташка пролетіла... Раптом бачить — орел сів на сосну.

— Ану ж бо прицілюся, — мовив парубок і вмить зняв з плеча рушницю.

Побачив орел, що парубок цілиться в нього, і крикнув:

— Не вбивай мене, парубче, в мене маленькі діти! Пожалій їх, благаю!

Опустив Ставраїтос рушницю:

— Гаразд, не буду тебе вбивати.

— За твою милість і я заплачу тобі добром. Візьми це перо і завжди май при собі. Коли захочеш мене бачити, дістань його — і я вмить опинюся біля тебе.

Ставраїтос сховав перо і пішов собі далі. Ішов та йшов — аж коли чує страшне ревіння. Неподалік лежав лев із зламаними передніми лапами.

— Я стрибнув ось із цієї скелі і зламав собі ноги. Добий мене, хлопче, щоб я не мучився! Все одно мені не жити...

— Не буду тебе вбивати,— каже хлопець,— я вилікую тебе. Все буде добре, от побачиш!

Ставраїтос виламав чотири палиці, прив'язав по дві очеретом до кожної лапи, дав левові хліба, що мав у торбині, приніс джерельної води і каже:

— Так і лежи, а я щоранку приноситиму тобі їсти й пити.

Щоранку Ставраїтос приносив левові їсти й пити, аж поки загоїлись лапи.

— За твою доброту,— мовив лев,— і я хочу віддячити добром. На ось трохи шерсті, заховай, а якщо потрібна буде моя допомога, дістань її — і я з'явлюся із усіма левами.

Ставраїтос заховав шерсть і пішов собі.

Так він мандрував довго, аж поки сповнилось йому двадцять років.

Раз рибалка вийшов у відкрите море. Коли бачить — на крутій хвилі сидить серед піни русалка.

— Настав час,— мовила вона до рибалки,— віддавай свого сина.

Що робити бідному рибалці?

Другого дня він питає сина:

— Може, підеш зі мною на рибалку?

— Піду, тату.

Вийшли вони в море, а батько плаче, й обнімає, і цілує свого сина.

— Чого ти плачеш? — спитав Ставраїтос.

Але рибалка не встиг мовити й слова. На човен накотилася велика хвиля, і русалка, що була на гребені, схопила хлопця й разом із ним зникла під водою.

Нещасний рибалка плачучи повернувся додому.

Він сказав жінці, що на морі знявся шторм і велика хвиля поглинула їхнього сина.

Вбравшись в чорний одяг, вони довго плакали-тужили, побивалися за Ставраїтосом.

А Ставраїтос із русалкою опустилися на морське дно і ввійшли в кришталевий палац, прикрашений перлами. Русалки у віночках із водоростей посадовили їх за багатий стіл.

Після обіду русалка повела Ставраїтоса у кришталеву кімнату на верхньому поверсі палацу й замкнула його там.

Бідний хлопець не знав, що йому робити. Але не втрачав надії вібратися звідси.

Недовзі до кімнати зайшла маленька русалка з наїдками та напитками.

— Скажи мені, русалочко,— спитав Ставраїтос,— нащо русалка замкнула мене тут?

— Щоб зробити тебе напіврибою, напівлюдиною. Вона хоче, щоб ти їй прислужував: приносив перли, черепашки, різну рибу на обід. І я була колись царівною. Русалка викрала мене з корабля мого батька.

Як і тебе, замкнула в цю кімнату. Щодня вона водила мене поплавати в морі, глянути на сонце, подихати повітрям. Але втекти звідси неможливо, бо береги дуже далеко. Так мої ноги поволі зрослися і стали хвостом. Я вже не пам'ятаю своїх батьків, і не дуже мені кортить повернутися до них.

Ставраїтос був у розпачі.

— А де зараз русалка? — спитав він.

— Пішла ще до однієї царівни, яку хоче зробити русалкою. Гарна царівна, не намилуєшся!..

— До якої царівни?

— До Хрісавгі. Яюсь вона каталася на човні, а її віднесло у відкрите море. А тут і русалка наспіла.

— Хрісавгі! — вигукнув Ставраїтос.— Це ж наша царівна. У палаці думають, що вона втопилася.

— Іж,— сказала русалочка,— бо скоро прийде хазяйка.

Ставраїтос наївся, напився і задумався. Аж тут приходить русалка.

— Ходімо трохи поплаваєш!

— Ходімо! — зрадів Ставраїтос.— Я дуже люблю море. Так мені хочеться стати рибою!

— Станеш,— засміялася русалка,— тільки навчись спочатку плавати, як риба.

— Русалко,— почав хлопець,— мені здалося, що в твоєму палаці живе Хрісавгі, наша царівна. Це правда?

— Суца правда.

— Чи не зробила б ти мені послугу?

— Яку?

— Відпусти її поплавати зі мною, а я розкажу їй різні новини з землі.

— Хай плаває!

Вона невдовзі привела Хрісавгі і залишила їх самих, бо була певна, що нікуди вони не дінуться.

— Хрісавгі,— мовив Ставраїтос,— нумо мерщій на поверхню!

— Я вже не раз випливала, та навколо — ні тобі берега, ні корабля.

— Попливімо!

Тільки вони випливли на поверхню, Ставраїтос витяг орлине перо і промовив:

— Орле, рятуй нас!

Не встиг він доказати, як прилетів орел і каже:

— Сідайте на мене хутчій!

Ставраїтос і Хрісавгі сіли на орла, і той відніс їх на берег.

— Ходімо спочатку до нас,— запропонував хлопець,— тут близько. Я дізнаюся, як там мої батьки, а потім відведу тебе додому.

— Ходімо,— погодилась царівна.

Прийшли вони до батьків Ставраїтоса, а ті очам своїм не вірять — перед ними стояв живий і здоровий син.

Ставраїтос розказав про свої пригоди, а потім відвів до палацу царівну. Скільки було радості!

Зібрався хлопець додому, а царівна каже батькам:

— Якщо ваша ласка, видайте мене заміж за Ставраїтоса. Він — мій рятівник.

— Ми дуже вдячні Ставраїтосу, люба, але хочемо, щоб ти вийшла заміж за царевича, а не за сина рибалки. Тільки царевич — рівня тобі.

— За іншого я не піду!

Але батьки не погоджувалися.

Повернувся Ставраїтос додому, замкнувся в своїй кімнаті і ні до кого не виходив.

Так він сидів довго, не знаючи, що далі робити.

«Краще б вона залишилася русалкою, тоді ніхто не розлучив би нас»,— думав він.

Царівна відмовилася їсти й пити; вночі вона не спала, думаючи про Ставраїтоса.

Тим часом цар знайшов для доньки нареченого — царевича. Але царівна й слухати про нього не схотіла.

Час минав. Несподівано розійшлася чутка, що сусідній цар об'явив батькові Хрісавгі війну. Той зібрав військо і вийшов на поле бою, але не міг вистояти проти натиску ворога.

Цар не знав, як вийти зі скрути.

Коли це перед ним, мов з-під землі, виріс Ставраїтос.

— Царю,— мовив хлопець,— збери всіх своїх вояків, що лишилися, і виступай проти ворога. Решту я беру на себе.

Цар уже не вірив у перемогу, але зібрав вояків і знову вийшов на поле бою. Проти нього виступило грізне військо, в якому на місце одного вбитого ставало десять інших вояків. Цар розгубився. Але тут з'явився Ставраїтос верхи на левові.

— Виручай, леве,— мовив він.

За мить збіглося стільки левів, що вороги покидали зброю й побігли світ за очі.

Повернувся цар до палацу, підвів до Ставраїтоса свою царівну та й каже:

— Ти врятував нас од загибелі. Віддаю тобі улюблену доньку, бо інші її не варті.

Відгуляли весілля. Ставраїтос із Хрісавгі прожили щасливо в парі до глибокої старості.

Дванадцять місяців

Жила-була жінка, вона мала п'ятеро дітей. Злидні обсіли їхню хату. Не знала жінка, як далі жити. А навпроти жила багата сусідка, також із п'ятьма дітьми. От бідна найнялася раз на тиждень у багатой місити тісто, але та ні копійки не платила їй за роботу. Діти бідної росли та гарнішали, а діти багатой були немічні, на лиці бліді.

— Чим вона їх годує, що вони такі випечені? — заздрила багата.

— Вона пече своїм діткам пиріжки із твого тіста,— якось сказала їй сусідка.

— Як це?! — оскаженіла багата.

— А так, замість тобі тісто, а залишки не зшкрібає із рук — так і повертається додому.

— Добре, що ти мені розказала, ось я нагодую її діток!

Наступного дня багата примусила бідну помити руки перед тим, як іти додому.

— Чим я тепер годуватиму дітей? — заплакала жінка, повернувшись додому.

Бідолаха взяла торбину і пішла в ліс по ягоди. А там її застав дощ. Жінка довго бігала, шукаючи схованки, коли бачить — вдалині хатина. «Яка я щаслива, — подумала вона. — Хоч зігріюся трохи».

Зайшла вона в хатину, бачить: за великим столом сидять дванадцять чоловіків — обідають.

— Здрастуйте! — сказала жінка. — Я дуже змерзла. Дозвольте у вас погрітися.

— Проходь, — відповіли ті, а коли жінка трохи відійшла, вони запросили її до столу.

— Красно дякую! — мовила вона й сіла до гурту.

Один присунув їй хліб, другий м'ясо, третій сир, четвертий пригостив фруктами.

Попоївши, жінка ще раз подякувала. Тоді дідок у кожусі питає:

— Чи кривдив тебе місяць Лютий?

— Ні, — відповіла жінка лагідно, — я зовсім на нього не серджусь. Він щодня збільшує дні, а ночі скорочує. А які то дні — сонячні, аж сліпучі! У Лютому з-під снігу пробиваються перші квіти. Лютий — дивний місяць!

— А Березень? — спитав смаглявий хлопчина.

— Гарний, дуже гарний! У Березні пробуджується вся природа: небо стає голубим, а вітер такий теплий та ніжний! Скрізь кипить робота.

— А Квітень? — усміхнувся інший парубок.

— Хіба може Квітень бути поганим місяцем? У Квітні сходять посіви. Від осені до весни жито встигає пробитися всього на один вершок. Хіба не чув, як кажуть: «За п'ять місяців на вершок виростає, а за місяць — на п'ять вершків»? Це про Квітень. Хіба після цього не будеш його любити?!

— Тоді, може, тобі не подобається Травень? — спитав хлопець у віночку з троянд.

— Як же не любити Травень! — весело вигукнула жінка. — Хіба ти забув, як він уквітчує всю землю; а які дерева, луки; а травневі пахощі, а солов'ї, що заливаються співом уночі? Пречудовий це місяць!

— Зате Червень не має стільки квітів! — заперечив білявий хлопчина.

— У Червні достигає пшениця і жито, різні овочі. Червень — благодатний місяць!

— А що ти скажеш про Липень? — спитав інший хлопчина.

— Хіба ти не знаєш? — здивувалася жінка. — Він збирає молотників

на токи, наповнює млини зерном, печі хлібом. А які дні погожі у Липні! Одежі теплої не треба. А бідному чоловікові зовсім добре. Якщо немає чого взути, може й босий ходити.

— А Серпень? — спитав чорнявий.

— Це справжній місяць! — не вгавала добра жінка.— Гілля гнеться аж до землі від солодких плодів! Диво, а не місяць! Хай здоровий буде!

— А як тобі Вересень? — спитав інший.

— Гарний, дуже гарний. Всі йому раді, бо з ним приходять час збирати виноград, інжир, квасолю, кукурудзу. А дні його п'янкі, як чорна виноградина.

— А що кажуть люди про Жовтень? Він їм подобається? — мовив ще один.

— Звичайно, любий мій, як же їм не любити цей місяць! У Жовтні люди збирають маслини, роблять із них олію. Що може бути кращим? Ми щороку з нетерпінням ждемо і Жовтень, і Листопад. Ми раді і цим місяцям.

— Але люди, мабуть, не дуже люблять зимові місяці,— обізвався дід, закутаний у теплий кожух, біля якого сидів іще старший, також у кожусі.

— І ці місяці приносять втіху,— сказала біднячка,— бо як почнуть вони мести снігами, напускати морози, то люди збираються вдома, сидять біля груби і відпочивають від великих справ: розказують казки, різні небилиці, пригоди. Кращий відпочинок навряд чи знайдеш! Сніг укриває землю і зігріває озимину. Зимові місяці такі ж гарні, як усі інші. Вони роблять добру справу... Спасибі вам за хліб-сіль, пора мені додому,— закінчила жінка і встала.— Діти, мабуть, заждалися... Адже я їх самих залишила, бідолашок...

— Зачекай,— звернувся до неї найстарший і шепнув щось парубкові, який сидів поруч. Той узяв у жінки торбину, вийшов в іншу кімнату і незабаром повернувся.

— Візьми свою торбину,— мовив найстарший,— та гляди, розкриєш її тільки вдома.

Прийшла бідна жінка додому, висипала все із торбини, а там — золото! Воно тільки зверху було прикрите ягодами. Жінка дуже зраділа. Потім пішла на базар, купила хліба, сиру. Того ж дня, повечерявши, щаслива жінка із дітьми повкладалися спати. А другого дня вона купила два мішки зерна, віслюка та й поїхала до млина. Там її зустріла багата сусідка. Подивилася підозріло та й питає:

— Що це в тебе?

— Борошно.

— А чие?

— Моє!

— Та невже? — здивувалася багата.— А де ж ти взяла? В тебе ж немає грошей!

Бідна жінка розповіла їй усе як було. Багату взяли завидки.

— Ану піду і я,— загорілася вона бажанням,— може, й мені дадуть золота.

Того ж таки дня багачка поспішила до лісу. Знайшла хатину, де жили дванадцять місяців, зайшла всередину. Вони сиділи, як і вперше, за столом, обідали.

— Здрастуйте,— сказала багачка.

— Здорова була! — відповіли місяці.— Що тебе до нас привело?

— Я бідна, нещасна жінка, дайте мені золота! Діточки мої голодні! Таке в мене горе!..

— Не побивайся-бо так! Сідай до столу, попоїж із нами, відпочинь.

Багачка сіла до гурту, попоїла, розговорилися.

— Чи кривдив тебе місяць Лютий? — спитав дідок у кожусі.

— Ще й як! Хай йому грець, лютому кривуляці! Йому тільки дай познущатися над людьми.

— Післязавтра прийде Березень, от люди й зігріються,— втрутився смагливий хлопчина.

— Зігріємось, де ж пак! Березень — гірший місяць, ніж Лютий. Він кепкує над нами. Ми скидаємо з себе теплу одіжку, а тут знову холод! Те ж саме у Квітні, у Травні. Самі лиш дрижаки ковтаємо.

— То, мабуть, ви любите літні місяці? — спитав білявий хлопчина.

— Закляті місяці! — вигукнула багачка.— Спека й пилюка — цього від них можна діждатися. Навіть важко дихати. Тільки піт цілий день ллється. Цур їм, пек їм, тим місяцям!.. Влітку руки ні до чого не лежать.

— На зміну літнім місяцям приходять Вересень, Жовтень, Листопад. Правда, тоді трохи прохолодніше? — спитав старий чоловік.

— Тоді для нас зовсім пекло! Дощі, вітри, мряка. Хочеться побачити хоч промінчик сонця, та де там! Сидимо в хаті при лампі. Що про них можна добре сказати?

— А зимові місяці? — спитав дід із білою бородою.

— Що з них візьмеш,— відрізала жінка,— вони тільки те й роблять, що збиткуються з людей. Засипають снігом, пускають північні вітри. Що бідному робити, коли немає й поліна в хаті? Дуже погані й злі зимові місяці, старче. Краще б їх не було!.. Ну, а тепер мені час додому.

Дідок щось шепнув парубкові, той взяв у багачки торбину і пішов в іншу кімнату; невдовзі він повернувся.

— Візьми свою торбину,— мовив найстарший,— але гляди, тільки вдома розкриєш.

Багачка, щаслива, подалася додому.

— Чоловіче, діти, ідіть мерщій сюди, побачите, щó я принесла! — кричала на radoщах.

Але ні чоловіка, ні дітей вдома якраз не було.

Замкнулася багачка в своїй кімнаті та й висипала все із торбини. А там були гадюки. Кинулися вони на неї і закусили.

Так жорстока, зла жінка знайшла своє горе. А бідна добра жінка жила собі щасливо і виховувала своїх дітей.

Розумна Маргарита

Жили два брати: один багатий, другий бідний. Багатий був скупим, бездушним чоловіком. За шматок хліба бідний виносив до багатого все своє майно. Потім віддав город і хату, а сам поселився в клуні.

Якось бідний брат занедужав. Але де взяти грошей на ліки? Була у нього розумна, добра жінка Маргарита.

— Хочеш, повернемо свій дім і город? — питає вона чоловіка.

— Ти ще й питаєш! Для цього я б і життя не пошкодував.

— Ми й так відберемо, — запевняла його дружина, — ти тільки роби все, як я казатиму.

Маргарита пішла до двоюрідної сестри, випросила у неї двох білих кролів і посадила їх у клітку.

— А тепер будемо чекати брата, — мовила Маргарита. — Тільки його побачиш, захвайся з одним кролем за горбком. Після того, як я випущу другого кроля, пережди трохи і приходь. Спитаєш: «Ти мене звала?» Оце і все.

— Добре, любя, але я не розумію, нащо це?

— Пізніше зрозумієш.

Через кілька днів бачать — іде брат. Бідний взяв одного кроля і заховався за горбок.

— Здрастуй! — звернувся багатий до Маргарити.

— Здоров був, — відказала вона. — Зачекай, я винесу стільця, побалакаємо. Бо нікуди тебе запросити. Сам знаєш.

— А брат удома?

— Немає, пішов у місто підстригатися.

— Жаль; він мені край потрібен.

— Зараз ми його покличемо, — усміхнулася Маргарита й підійшла до клітки. Взяла за вуха кроля, каже:

— Біжи в перукарню, скажи хазяїну, хай іде додому.

Вона пустила кроля на землю, і той миттю зник з очей.

— Маргарито, що це ти наробила? — вигукнув старший брат.

— Послала по твого брата. Хіба він тобі не потрібен?

— Потрібен. Та хіба кріль може покликати?

— А чом би й ні?

Вони стали гомоніти про життя-буття. Аж тут нагодився Маргаритин чоловік з кролем у руках.

— Ти мене звала? — звернувся він до жінки, вкидаючи кроля у клітку, а потім до брата: — А, це ти нас ошчасливив!

Але багатий і слова не міг вимовити. Він довго стояв, широко розкривши рота. Нарешті видавив із себе:

— Це правда?

— Що?

— А те, що тебе покликав додому кріль?

— Авжеж правда.

— То продайте мені цього кроля! Я заплачу за нього п'ять золотих.

— Ми не продамо його! Це наш єдиний помічник, — обізвалася Маргарита. — І прогудувати його легко. Не вимагає ні грошей, ні одежі, ні взування. А справний який!

— Даю десять золотих!

— Ми не продамо, — стояла на своєму Маргарита.

— Двадцять!

— Ні! Якщо дуже хочеш мати цього кроля, то поверни нам город і дім — це єдина наша умова.

— Я згоден, — подумавши трохи, мовив багатий брат.

— Піді спершу з моїм чоловіком до нотаріуса, підготуй усі папери, тоді віддамо тобі кроля, — сказала Маргарита.

— Хай буде по-твоєму,— погодився скупий брат.

Пішли вони в місто до нотаріуса, переписали дім і город на ім'я Маргаритиною чоловіка, а коли повернулися, вона віддала своякові обіцяного кроля.

Скупий брат приніс кроля додому, вкинув його в клітку, а слугу свого вигнав геть. Лише сказав:

— Ти дорого мені обходишся! Іди здоров...

Скупий брат дав кролю два листочки з дерева, сам добре повечеряв і ліг спати. Вранці дістав з клітки кроля, наказує:

— Принеси мені черевики, які я вчора віддав полагодити!

Випустив кроля — а того вмиль і слід процах.

Так розумна Маргарита повернула свій дім і город.

Дівчина виходить заміж за Сонце

Давним-давно жили чоловік і жінка. У них не було дітей, і вони благали бога, щоб він послав їм дитя. Довго вони просили, і нарешті бог послав цьому подружжю дівчинку, але сказав, що коли дівчинці сповниться вісім років, вона помре.

— Чоловіче,— мовила дружина,— що ж нам робити?

— Люба моя, давай замкнемо її в скриню, покладемо туди їжу, посаг та й пустимо на море.

Так вони й зробили: кинули скриню в море, приказуючи:

— Прощай, наша доню, нехай сонце буде твоїм другом!

Зненацька здійнявся північний вітер, хвилі схопили скриню і понесли у відкрите море.

Прошло багато днів, поки скриня прибилася до острова. Тут жило Сонце зі своїми сестрами. Сонце встало, щоб освітити весь світ, коли бачить — на березі скриня. Воно й каже сестрам:

— Подивіться, що там у скрині. Коли сукні — забирайте собі, коли ві, то все віддасте мені.

Сказавши так, Сонце пішло по світові.

Прийшли дівчата на берег, витягли скриню з води, відкрили її... Що ж вони побачили! Красиву дівчину! Вони перелякалися і заходились верещати. А потім питають:

— Скажи нам, ти людина?

— Людина, тільки мене замкнули в скриню і кинули в море, я так і не знаю, за що.

— Вилазь звідти,— умовляли дівчата,— ми тебе нагодуємо.

Вони допомогли дівчині вилізти із скрині і повели її в замок. Нагодували, а коли стемніло, сказали:

— Зараз ми тобі децю порадимо, тільки ти не бійся.

— Кажіть, я не з лякливих.

— Тобі треба заховатися, бо скоро повернеться наш брат — Сонце. Він за день виголодався, то й тебе може з'їсти.

— Добре,— відповіла дівчина,— заховаюсь.

Невдовзі прийшло Сонце.

— Добрий вечір, сестри!

— Здоров був, брате!

— Дівчата, а що було у тій скрині?

— Ой, братику, спочатку повечеряй, а потім ми тобі все розкажемо.

Повечеряв брат і знову до сестер:

— А тепер кажіть!

— Братику, у скрині була дівчина! Ми її приведемо, тільки ти не їж її.

— Приведіть, я її не чіпатиму.

Привели сестри дівчину. Вона глянула на Сонце і враз закохалася.

Вранці, ледве Сонце пішло по світові, дівчина гукнула старшу сестру Сонця і каже:

— Я хотіла б стати вашою сестрою, видайте мене заміж за Сонце.

— Я згодна,— зраділа старша сестра,— коли Сонце повернеться і захоче вмитися, я скажу, що ти допоможеш йому.

— Хай буде по-твоєму,— погодилася дівчина.

Увечері Сонце повернулося додому. Старша сестра каже:

— Брате, ця дівчина хоче злити тобі на руки.

— Добре, хай зливає,— відповіло Сонце.

Прийшла дівчина з глеком, стала зливати, а Сонце стоїть — не миється, тільки дивиться на неї. А потім і каже старшій сестрі:

— Сестро, мені дуже подобається ця дівчина, я хочу з нею одружитися.

— Брате, і вона сказала, що полюбила тебе! — вихопилося у старшої сестри.

— Сьогодні,— мовило Сонце,— я не піду світити. Вижену на небо хмари, а само посиджу вдома.

Цього ж дня дівчина й Сонце побралися. Їм зробили вінки з виноградної лози. Відгуляли бучне весілля. Зажили вони дружно. Однак скоро старша сестра стала ревнувати дівчину до Сонця й вирішила погубити її. Але Сонце розгадало злий намір і відтоді стало завжди брати дружину з собою світити світові.

Так вони живуть у щасті й мирі, а ми ще краще.

Царівна йде на війну

Жив собі цар, і мав він три дочки. Несподівано прийшла вістка, що сусідній цар йде на нього війною. Задумався цар: що йому робити? А старша дочка й питає:

- Чому ти, батьку, сумуєш?
- Нащо тобі знати — це не жіноча справа.
- Ні, рідненький, повідай про своє горе.
- Що тобі сказати? Прийшла вістка іти на війну, але я вже старий, немічний...

— Ой, скільки лиха принесе війна! Тепер уже не скоро віддасте мене заміж! — пожалілася старша.

Прийшла і середня дочка, питає:

- Чому ти, батьку, сумуєш?
- Нащо тобі знати — це не жіноча справа.
- Ні, рідненький, повідай про своє горе.
- Мабуть, не треба. Ти все одно скажеш те ж саме, що й старша.
- Ні, батьку, не скажу.
- Ну, слухай! Прийшла вістка іти на війну, але я вже старий, немічний...

— Ой, скільки лиха принесе війна! Тепер уже не скоро віддасте мене заміж! — засумувала середня.

Нарешті прийшла менша дочка, питає:

— Чому ти, батьку, сумуєш?

— Нащо тобі знати — це не жіноча справа.

— Ні, повідай, я ж твоя рідна дочка.

— Мабуть, не треба. Ти все одно скажеш те ж саме, що й твої сестри.

— Ні, не скажу! — твердо відповіла вона.

— Ну, слухай! Прийшла вістка іти на війну, а я вже старий, німецький...

— Не журіться, батечку! Пошійте мені чоловічу одержу, дайте доброго коня, і я поведу ваше військо.

— І не думай, — злякався цар, — хіба можна дівчині воювати?

— Не бійтеся за мене, — вмовляла дочка.

— Добре, хай буде по-твоєму.

Цар наказав пошити для меншої дочки чоловічу одержу, сам вибрав найкращого коня, і царівна очолила батькове військо.

Невдовзі країну облетіла нова, радісна вістка: ворог розбитий ущент.

А допомагав царівні у цій війні інший сусід, царевич. Він повертався додому, але його дорога у царство лежала через володіння царя, якому допомагав. От царевич і заїхав переночувати в замок, де жила наша царівна, і, коли побачив її, відразу пізнав у ній того юнака, який захищав свою землю від ворога.

Повернувся царевич додому і каже матері:

— Разом зі мною воювала хоробра дівчина.

— Як це дівчина може воювати? — здивувалась мати. — Чи таке видано, чи таке чувано?

Царевич розповів про все, що бачив. Тоді мати мовила:

— Поїдь до них у гості і вмов царівну піти погуляти на луг. А потім подивись на ті місця, де ви відпочивали. Якщо трава на її місці буде зеленіша, значить, дівчина не була на війні.

Царевич так і зробив. Царівна охоче погодилася піти на луг. Натомившись, сіли вони відпочити, а царевич тим часом задрімав. Царівна перейшла на інше місце, відпочила, потім посиділа хвильку біля царевича і почала його будити:

— Вставай, царевичу, нам пора додому.

Глянув царевич на те місце, де відпочивала царівна: трава там була зеленіша, ніж на його місці.

Повернувся до матері і каже:

— Там, де відпочивала царівна, трава була зеленіша.

— Хіба я не казала, що не може дівчина воювати? — мовила мати.

— Все ж таки на війні була дівчина. Я це доведу, а потім проситиму її вийти за мене заміж! — стояв на своєму царевич.

Він переодягнувся у бідняцьку одежу. Набрив веретен, намиста та й пішов до палацу, де жила царівна.

— Веретена, намисто продаю! — вигукував хлопець.

Почули це служниці та й кажуть царівні:

— Чуєш, царівно, що продає той бідняк?

— Хай собі продає,— байдуже відмахнулася царівна.

— А ми хіба нічого не купимо? — спитали служниці.

— Купуйте, як хочете!

Служниці спустилися вниз до хлопця і питають:

— Скільки просиш за разок намиста?

— Я грошей не беру, тільки миску проса.

Дали служниці хлопцеві миску проса. Але він, висипаючи просо в торбину, взяв і, ніби ненароком, розсипав його на землю. А поки збирав, надворі стемніло.

Служниці й питають хлопця:

— Чому ти не попросив у нас іще миску проса, а згаяв півдня, щоб зібрати його по зернині?

— Хочу зрозуміти, що таке злидні,— відказав хлопець.— Якщо можете, люди добрі, пустіть мене переночувати. Я згоден ночувати і в підземеллі.

— Пустіть його в підземелля, хай ночує,— погодилася царівна, коли вислухала служниць.

Царевич тим часом вистежив, куди служниці поклали ключі від кімнати царівни, а вночі пробрався до неї, дав, сонній, понюхати чар-зілля, викрав її й відвіз до себе додому. Але пройшли чари, царівна проснулася у чужому палаці. З переляку їй відібрало мову.

Три роки минуло. Мати й каже царевичу:

— Покинь її, нащо тобі німа, одружишся з іншою.

Послухав царевич матір. Знайшли йому іншу наречену. Приготувалися до весілля. А коли йшли вінчатися, всім людям роздавали свічки, щоб світили дорогою.

Дали свічку і німій дівчині.

По дорозі до церкви люди почали кричати:

— Німа, твоя свічка давно згоріла! Хіба тобі не пече пальці?
Але дівчина мовби й не чула.

— Нехай моя наречена спробує їй пояснити,— сказав царевич.

— Німа, тобі пече пальці! Невже не боляче? — вигукнула та.

— Відтепер ти будеш німою,— раптом заговорила німа дівчина.— Іди собі, звідки прийшла! Я три роки мучилась, бо втратила мову з пере-
ляку. А ти наділа вінок нареченої і думаєш, що ти тут хазяйка! Не бу-
вати цьому!

Царевич відмовився від нареченої, яку йому нараяла мати, і зали-
шився жити із своєю царівною. Так вони все життя пройшли разом
у щасті.

Безхвоста

Були собі чоловік і жінка. Жили вони в достатку. Але до їхнього курника внадилася лисиця. Чоловік і жінка не знали, що їм робити. Що тільки вони не придумували, як не старались, але лисицю зловити не вдавалося.

Якось чоловік пішов орати город, коли бачить — гадюка повзе. Він поклав її в пазуху, дав хліба. Наїлася гадюка, пригрілася і вже хотіла вкусити чоловіка. Але він схопив її за голову, сильно здавив і каже:

— Ах ти гадина, я тобі добра бажаю, а ти он як!

— І я хотіла тобі добра, — відказала гадюка.

Саме тоді вони побачили вола.

— Давай його спитаємо, хто з нас правий! — вигукнув чоловік і мовив до вола: — Розсуди нас. Я знайшов на городі гадюку, нагодував її, а вона хотіла мене погубити.

— І добре зробила б, — каже віл. — Ось ми вас годуємо своєю працею, а коли старіємо, ви нас ріжете.

— Ну, ходи здоровий... — розгубився чоловік.

Тільки віл пішов, коли звідкись узялася отара овець.

— Спитай ще у них,— попросила гадюка,— вони тобі скажуть, хто з нас правий.

Чоловік до овець:

— Я знайшов на городі гадюку, нагодував її, а вона хотіла мене погубити.

— І правильно зробила б,— відповіли вівці.— Ми вам даємо молоко, вовну, а ви нас ріжете.

— Ну, хто з нас правий? — зраділа гадюка.

Незабаром з'явилася лисиця.

— Спитаймо ще її,— каже гадюка.

Перш ніж почути лисичину думку, чоловік шепнув їй на вухо, що віддасть квочку з курчатами, як вона визнає його правоту.

— Гадюка неправа,— вислухавши їх, мовила лисиця.— І до чоловіка: — Викинь її, а то, чого доброго, ще вкусить тебе.

Чоловік викинув гадюку і поплентався додому.

— Увечері я прийду по квочку й курчат! — крикнула лисиця.

— Приходь,— відповів чоловік.— А ти знаєш дорогу до мене?

— Знаю!

Повернувшись додому, чоловік сказав жінці:

— Злови квочку й курчат, я обіцяв віддати їх лисиці.

— Гаразд,— відповіла та, а сама подумала:

«Скільки та клята лисиця курей у нас покрала, і все їй мало! Тепер ще й квочку з курчатами давай!»

Жінка вкинула в мішок не квочку з курчатами, а собаку з цуценятами й стала чекати на лисицю. Та не забарилася.

— Добрий вечір! А де моя квочка? — спитала вона.

— Ось мішок, а в ньому квочка й курчата. Смачного тобі, лисичко!

Лисиця схопила мішок і побігла до своєї нори. Розв'язала мішок, а звідти як вискочить собака, а слідом — цуценята!

На щастя, лисиці вдалося втекти. Тільки хвіст залишився в зубах у собаки. Безхвоста лисиця так дременула, що більше в тих місцях її не бачили.

Вовк та лисиця

Якось уранці журилася лисиця:

— Ой, хочеться мені рибки! Я вже забула, яка вона на смак. Але що поробиш — не вмію ловити.

Раптом їй сяйнула думка:

— Що це я мудрую? Адже вовк — справжній рибалка. Умовлю його наловити риби, а потім і наїмся.

Не довго думаючи, лисиця побігла до вовка.

— Куме, бери свою вудку, а я візьму кошика, та ходімо ловити рибу! Тільки гляди — рибу поділимо порівну.

— Ходімо,— каже вовк.

Прийшли вони на берег моря. Вовк уместився на камені з вудкою. Не минуло й хвилини, як він витяг велику кефаль.

— О, цю підсмажимо! — зраділа лисиця.

Незабаром вовк зловив окуня.

— Із цього зваримо юшку,— провадила лисиця.— Смачну-пресмачну! Язика проковтнеш!

Вовк справно ловив рибу. Нарешті кошик був повний.

— Вовчику, можна я віднесу рибу до твоєї хати?

— Віднеси, кумасю,— відповів вовк.

Лисиця взяла рибу — та до своєї хати! Висипала здобич, а з порожнім кошиком побігла до вовка і залилася слізьми:

— Що трапилося, кумасю? — питає вовк.

— Ой, куме, щó я тобі скажу! Бігла я повз річку, і схотілося мені напитися води. Поставила кошик неподалік. І що ти думаєш? Найбільша кефаль — стриб у воду, а дітки — за нею! Я до кошика, та де там — не встигла... У воду вскочив і окунь, а за ним його дітки, онуки, двоюрідні брати та сестри. Ось глянь — порожній кошик. Тільки одна тюлька не встигла втекти... Горе та й годі! — ще дужче заридала лисиця. — Як згадаю, що вони знову втекли в море! Насміялися з нас! Як же тепер нам по білому світу ходити?

Вовк не повірив лисиці, але не дав зрозуміти цього. Вирішив схитрувати.

— Не плач, кумасю,— мовив він.— Принеси й мені з річки напитися води, бо морська — дуже солона. А я тим часом ще наловлю риби. І тебе почастую.

Невдовзі лисиця принесла воду.

Вовк напився та й каже:

— Спасибі тобі, кумочко! Бач, а я вже й риби наловив повний кошик. Зверху я накрив її скатертиною ще й каменем придавив, щоб не втекла. Бери кошик і йди до мене додому. А я скоро прийду, тільки заскочу до себе на город.

«Краще не вигадавш,— подумала лисиця,— і другий кошик риби буде мій, а вовкові що-небудь збрешу. Таке вже вигадую, що й святий вуха розвісить! Вовчисько й поготів повірить».

Лисиця з кошиком подалася до себе додому.

Вдома вона хутенько зняла камінь і сунула лапу під скатертину. Раптом вона відчула страшний біль. У кошику були краби. Вони вчепилися клешнями в лисицю.

— Рятуйте, помираю! — верещала лисиця, намагаючись скинути крабів.— Рятуйте!

Раптом до хати зайшов вовк, який простував слідом за нею.

— Що з тобою, кумасю? — вигукнув він.

— Не базікай, краще допоможи мені зняти цих дияволів, бо вони з'їдять мене!

— За це віддай мені велику кефаль, яку я впіймав,— сказав вовк.

— У скрині! У скрині! — вищала лисиця.

— Віддай і окуня.

— У скрині візьми!

— Віддай і...

— У скрині! Забирай усю рибу: діток їхніх, онуків, сестер, братів і всіх родичів. Тільки швидше, куме, бо я сконаю від болю.

Вовк познімав крабів, забрав із скрині рибу та й пішов додому. А лисиця ще довго не могла прийти до пам'яті. Потім схопилася за живіт. Всередині бурчало — їй дуже хотілося їсти.

Золоте дерево

В одного чоловіка було два сини. Після його смерті брати поділили між собою майно. Коли дійшла черга до корів, менший брат запропонував:

— Знаєш, брате, давай я збудую новий загін для корів поруч із старим. Увечері корови повертатимуться із пасовиська, скільки корів зайде у новий загін — всі мої.

— Нічого в тебе не вийде, бо корови підуть за звичкою у старий загін,— відповів старший.

— Не хвилюйся, вийде!

— Я тобі кажу, що жодна корова не зайде в новий загін!

— А хіба тобі не все одно? — стояв на своєму менший.

Бачить старший, що не переконає меншого, бо його всі вважали за дурня. Нехай що хоче, те й робить...

Менший брат збудував новий загін поруч із старим.

Увечері всі корови зайшли в старий загін, тільки одна худа, кривенька корівка забрела в новий.

— Така моя доля,— зітхнув менший брат і забрав ту корівку собі. Він вирішив її зарізати, а м'ясо продати.

Зарівав менший брат корову, коли чує над головою:

— Кра! Кра!

Підвів хлопець голову і побачив ворон.

— Що, хочете м'яса? — спитав він.

— Кра! Кра!

— Хочете, значить, зачекайте трохи!

Менший розклав м'ясо на купки та й каже:

— А тепер платіть по двадцять п'ять золотих.

Ворони схопили м'ясо й полетіли до своїх гнізд.

— Гаразд, заплатите в суботу ввечері, — вирішив менший брат.

Прийшов він додому, а старший брат питає:

— Де ти подів свою корову?

— Зарівав, а м'ясо продав.

— Продав? Молодчага, мабуть, щось уторгував?

— Я м'ясо продав воронам, — відповів менший. — А гроші вони віддадуть у суботу.

— Що ти наробив? Де це видано, щоб у ворон були гроші!

— Ось побачиш! — каже менший.

У суботу ввечері він пішов до ворон. Став під деревами та й гукає:

— Ей ви, розплачуйтеся за м'ясо!

Ворони літали сюди-туди, кружляли над ним, і тільки чулося:

— Кра! Кра!

— Кажете, в наступну суботу? — спитав хлопець. — Ну добре, хай буде по-вашому.

Минув тиждень. Менший брат пішов до ворон, став під деревами, гукає:

— Платіть за м'ясо!

— Кра! Кра! — відповіли ворони.

— Що, в наступну суботу? Ні, я не буду більше чекати! Як собі хочете, а гроші мені віддайте!

— Кра-кра, кра-кра! — знову донеслося до нього.

— Коли не хочете по-доброму, я позрубую всі дерева, на яких ваші гнізда!

Але ворони ніби не чули його погроз.

Тоді менший брат узяв сокиру й заходився рубати перше дерево. Рубав, рубав, коли бачить — на дереві дупло. Засунув туди руку, а там — торбина із золотом.

— То ви маєте золото, а платити не хочете! — розсердився він.

Потім узяв трохи золота та й пішов до брата.

— А ти казав, що ворони не заплатять за м'ясо... Ось дивись! —
І він показав золото.

Старший брат був уражений до краю.

— Як же це вони могли заплатити? — спитав він, оговтавшись.

— Спершу не хотіли. Тоді я взяв сокиру та й почав рубати дерево,
де їхні гнізда; коли бачу — дупло. А в дуплі — золото! Я взяв, скільки
мені треба...

— А далі, — перебив старший брат, — що ти зробив далі?

- Решту залишив там.
- Ходімо, й мені даси трохи!
- Ходімо.

Прийшли брати до дерева, де було золото, витягли з дупла торбину. Старший брат радить:

- Давай ділитися.
- Згода,— відповідає менший,— тільки з умовою: ти понесеш торбину, бо вона для мене заважка.

Узяв старший брат торбину, і пішли вони додому. Зненацька повіяв сильний вітер. Брати, не довго думаючи, вилізли на густе, розлоге дерево, щоб переждати негоду. Тільки-но вместилися, глянули вниз — а під деревом стоять троє чоловіків, хтозна-звідки й узялися. Це були злодії. Вони тут переховували награбоване добро.

- Переждімо грозу,— мовив перший.
- А тоді що будемо робити? — спитали інші.

— Спочатку підемо до дерева, де гніздяться ворони, перевіримо, чи золото наше ціле, потім — до дерева, де живуть сови, подивимося, чи на місці діаманти; нарешті сходимо до дерева, де живуть сичі, глянемо на наші перли.

Старший брат штовхнув меншого: мовляв, мовчи! Але той як закричить:

- Я все знаю! Я все знаю!
- Перелякані злодії — як дременуть звідти!

Спустилися брати донизу. Спочатку пішли до дерева, де жили сови, і забрали діаманти, потім пішли до дерева, де жили сичі, і забрали перли. Повернулися щасливі додому. А вранці старший каже:

- Брате, дай мені трохи золота.
- Ні,— відповідає менший,— будемо ділитися порівну.

Здивувався старший, а потім поцікавився:

- А що ти робитимеш з таким багатством?
- Куплю лютню і буду грати на свята.

Старший брат тільки зітхнув.

— Подумай, дурню, лютню можна купити за кілька золотих, а ти хочеш за неї віддати все своє золото, діаманти, перли.

- Але то буде лютня не проста,— правив своєї менший.

— Роби, як знаєш! — відмахнувся старший.— А краще б ти одружився! Хозяйство завів.

- Може, мені одружитися з царівною? — спитав менший.
- Одружуйся,— насмішкувато мовив брат.

Менший пішов до крамниці і виклав перед крамарем усе своє добро.

— Я хочу купити найкращу лютню в світі.

— Тоді тримай,— крамар подав хлопцеві лютню.— А післязавтра іди до царського палацу грати.

Якраз на третій день припадало свято. Менший брат подався з лютнею на площу, де веселилися люди: танцювали, співали. А коли прийшла черга танцювати цареві, хлопець ударив по струнах. І що цар побачив! Ціле військо вийшло із лютні, вишикувалось перед ним і привіталось.

— Ану покличте до мене того музику,— наказав цар слугам.

Менший брат підійшов, уклонився.

— Продай мені свою лютню,— звернувся цар до нього.

— Я вам її дарую,— каже хлопець.

— Е, ні, за добро треба платити добром. Якщо хочеш, одружуйся з моєю дочкою.

— Я згоден! — зрадів хлопець.

Відгуляли весілля. Так менший брат, якого всі називали дурнем, добився свого. І щасливо вони жили з царівною весь свій вік.

Хатина на березі моря

В одного царя було три сини і дочка, гарна-прегарна. Сонце щоранку віталось з царівною. Цариця вже давно як померла, і цар одружився вдруге з вродливою, але дуже злою жінкою. Побачила вона красуню-царівну, і відразу взяла її заздрість.

Якось уранці відчинила мачуха вікно, питається:

— Скажи мені, сонце, хто на світі наймиліший, хто на світі найгарніший? Я чи падчерка моя?

А сонце відповідає:

*Ти зваблива і вродлива,
А царівні все ж не рівня!*

Розгнівалася цариця, але цареві боялася признатися про свою ненависть до його доньки.

Минав час. Якось цар тяжко захворів; лікарі не могли нічим йому допомогти. Так і помер він у муках.

Мачуха почала знущатися з пасинків і падчерки. Царевичі й царівна покійно терпіли наругу, але кінець кінцем терпець їм урвався.

— Якщо далі так буде, вона нас завчасно зажене в могилу! — сказали вони. — Адже вся влада тепер належить їй. Краще давайте втечемо з дому.

Так вони й зробили. Йшли довго, аж поки забрели в густий-густий ліс.

— Хай їх розірвуть звірі! — раділа мачуха, коли дізналася, де поділися царевичі й царівна. — Тепер я буду наймиліша і найгарніша в світі!

Минуло два дні; на третій день цариця відчинила вікно та й питається:

— Скажи мені, сонце, хто на світі наймиліший, хто на світі найгарніший? Я чи падчерка моя?

А сонце відповідає:

*Ти зваблива і вродлива,
А царівні все ж не рівня!*

Цариця не знаходила собі місця. І нарешті пішла до чаклунки, щоб та зарадила їй горю.

А царівна із братами йшли, йшли лісом, аж поки дійшли до моря. На березі вони побачили велику, красиву хату. Постукали, але ніхто не відчиняв. Раптом царевичі вгледіли у дверях ключ. Відімкнувши хату, вони зайшли всередину. А там — ні душі.

Поселилися в цій хатині бідолашні діти. Брати щодня ходили на полювання, а сестрі наказували:

— Ти нікого без нас у хату не впускай!

Якось царівна стояла біля вікна, коли бачить — у дворі баба із кошиком у руках.

— Каблучки, сережки, браслети, ланцюжки, брошки, чотки! — вигукнула вона, а побачивши дівчину у вікні, покликала: — Виходь, вибереш, що тобі до вподоби.

— Не можу, — відповіла дівчина, — брати мені наказали не виходити і нікого не впускати.

Баба засміялася:

— Це не біда! Спусти мені мотузок через вікно, а я прив'яжу каблучку з діамантом. Якщо сподобається, забереш собі.

Зрадівши, царівна спустила мотузок. Витягла каблучку й відразу наділа на палець. Ту ж мить вона замертво впала додолу.

Увечері повернулися брати. А сестри чомусь ніде не видно. Заходились шукати і знайшли її, нерухому, на підлозі. Хоч як вони старались

оживити сестру — нічого не допомагало. Раптом менший брат побачив каблучку і здивувався:

— Що це за каблучка? Раніше я її в сестриці не бачив!

— І ми не бачили,— підтримали інші.

Тільки менший брат зняв з її пальця каблучку, як царівна вдихнула повітря, щоки враз налилися рум'янцем, вона розплющила очі і прошепотіла:

— Ой! Де я?

Брати кинулися обнімати, цілувати сестру.

— Що з тобою трапилося? — допитувалися вони.— Ти нас перелякала до смерті. Звідки у тебе ця каблучка?

Царівна розповіла братам свою пригоду.

— Гляди,— наказували вони,— іншого разу від баби нічого не бери і не говори з нею!

— Добре,— відповіла царівна.

А то приходила їхня мачуха, якій допомогла чаклунка. Повернувшись від царівни, мачуха наступного дня відчинила вікно і питається:

— Скажи мені, сонце, хто на світі наймиліший, хто на світі найгарніший? Я чи падчерка моя?

А сонце відповідає:

*Ти зваблива і вродлива,
А царівні все ж не рівня!*

— Яка я нещасна! — скрикнула цариця.— Значить, дівчисько живе! Знову пішла мачуха до царівни.

— Гребінці, шпильки! — вигукувала вона.

Царівна підійшла до вікна, дивиться — а у дворі вже не баба, а дід. Це її заспокоїло.

— Я хочу придбати гребінець, бо в мого зовсім зуби поламалися,— каже вона дідові.

— Виходь до мене і вибереш, який на тебе дивиться,— відповів той.

— Як же я вийду, коли мені брати заборонили виходити і наказали нікого не впускати?

— Не біда! — зрадів дід.— Спусти мені мотузок, а я прив'яжу тобі гребінець.

Витягла дівчина нагору гребінець і аж розгубилася.

— Який гарний! — сплеснула вона руками.— Я ніколи такого не бачила.

Царівна підбігла до дзеркала, доторкнулася гребінцем до своїх золотавих кіс — і замертво впала на підлогу.

Увечері повернулися брати і знайшли її бездиханну. Всі старання царевичів оживити сестру були марними, вона навіть не поворухнулася. А менший брат бачить — біля сестри гребінець. Він хотів її причесати, а вона раптом вдихнула повітря і прошепотіла:

— Де я?

— З братами, сестрице! — вигукнули хором царевичі.— Але скажи, де ти взяла цей гребінець?

Коли царівна розповіла їм про торговця, брати знову застерегли її:

— Це вчащає до нас якийсь чаклун. Бережися його, сестричко! Не обзивайся ні до бабів, ні до дідів.

Через кілька днів мачуха відчинила вікно і запитала у сонця, хто на світі наймиліший, хто на світі найгарніший. А сонце відповіло:

*Ти зваблива і вродлива,
А царівні все ж не рівня!*

Розгнівалася цариця, перекинулась на гарненьку дівчинку, поклала в кошик яблук і знову пішла до царівни.

— Люди добрі, якщо ви тут є, дайте напитися води! — просила дівчинка.— Я здалеку прибилася.

Виглянула царівна у вікно і, побачивши миле дівча, весело засміялася:

— Зачекай, зараз подам,— озвалась вона.

Поставила глечик з водою в кошик і спустила дівчинці.

Дівчинка напила́ся і поклала у кошик червоне яблуко.

— Спасибі тобі! — сказала царівні.— А це ось гостинець. Скуштуй яблучко, воно смачне-смачне!

Як побачила царівна червонобоке яблуко, аж слинка в неї потекла. Не витерпіла і з'їла його. Та проковтнувши останній шматок, вона за-мертво впала додолу.

Увечері повернулися брати. Застали вони неживу сестру. Що тільки не робили, аби врятувати її,— нічого не допомагало.

Царевичі плакали три дні і три ночі. Потім замкнули хату, забили вікна, а ключ кинули в море. Поїхали вони світ за очі.

Минуло чимало часу. Якось до берега, на якому раніше жили брати з сестрою, причалив корабель. Це був корабель царевича сусідньої держави. Він любив подорожувати, полювати в гарних лісах. І цього разу царевич, побачивши великий густий ліс, зрадів:

— Оце місце для полювання! А он і хатина, завітаймо туди, може, там і зупинимося.

Зійшли вони на берег і прямо до хатини, але двері були замкнені, а вікна забиті.

— Прикро, що ніхто тут не живе,— мовив царевич.

Вони вже збиралися йти звідси, коли підбіг юнга.

— Я знайшов ключ у воді біля берега, спробуйте, царевичу, може, відімкнете...

Царевич вставив ключ у замок, повернув раз, другий — і двері відімкнулися. Вони зайшли всередину, заглянули в одну кімнату, другу, а в останній натрапили на царівну. Вона лежала на ліжку і була схожа на сонце. Стали її будити. Але дівчина навіть не ворухнулася.

— Вона мертва,— мовив хтось.

— Ні,— вигукнув царевич,— вона ні мертва ні жива! Заберімо її з собою. Я скличу всіх лікарів, вони поставлять її на ноги.

Вдома царевич скликав лікарів. Вони дали дівчині цілющої води. Прикладали до тіла цілющі трави, але ніщо не допомагало. Тоді лікарі сказали:

— Любий наш царевичу, її приспали злими чарами. Ми не в силі що-небудь зробити.

Засумував царевич. Він не їв, не спав, навіть ні з ким не хотів розмовляти.

Царевичу ставало все гірше й гірше. Лікарі бідкалися:

— Якщо і далі так буде, царевич помре!..

Старші брати царевича не знаходили собі місця. Розлючені вкрай, вони пішли в кімнату, де лежала дівчина, і заходилися на неї кричати:

— Через тебе захворів наш брат! Він може померти! Встань, подивися!

Брати схопили дівчину й почали щосили термосити.

Нарешті з рота в царівни випали шматочки яблука. Потім вона розплющила очі й ледве чутно прошепотіла:

— Ой! Де я?

Покликали царевича. Побачивши дівчину, він на radoщах одразу одужав. Царевич зібрав весь народ у палац й попросив дівчину повідати про себе. Вона розповіла, як була царівною, як разом із братами втекла від злої мачухи і поселилася в самотній хатині на березі моря. Розповіла й про каблучку, гребінець та яблуко.

Всі були вкрай здивовані.

Царевич наказав викупати царівну, вбрати в оксамит і шовк, у золото й перли. А потім вони справили бучне весілля. Відтоді царівна стала жити в палаці. Всі її любили, але найбільше, найпалкіше — царевич.

Все ж царівна, хоч і була щаслива з царевичем, ходила сумна та невесела. «Де мої брати?» — потай тужила вона.

Якось царівна гуляла в саду, коли бачить — іде бородатий мисливець з оленятком. Царівна й купила те оленятко.

Повернувся мисливець в кав'ярню до інших мисливців та й каже:

— Брати мої, тут живе царівна, як дві краплі води схожа на нашу сестру.

— Де ти її бачив? — спитали брати.

— У царському саду. Я продав їй оленятко.

— Завтра я піду подивлюся на неї, — мовив другий брат.

Вранці, вполювавши дикого кабанчика, він пішов до царського саду. Там його побачила царівна.

— Зачекай, мисливцю! — попросила вона, спустилася вниз і купила дикого кабанчика.

Повернувся мисливець до своїх братів блідий як смерть і каже:

— Викапана сестра! Волос у волос, голос у голос, очі й стан також її. Але звідки їй тут узятися?

— І я піду подивлюся на неї, — обізвався третій брат.

Вранці, вполювавши дику козу, він подався до царського саду. Царівна побачила мисливця і вийшла до нього. Коли вона розплачувалася за козу, мисливець помітив на її очах сльози.

— Чого ти плачеш? — спитав він.

— Було в мене троє братів, які також приносили з полювання оленів, диких кабанів...

— І жили вони в хатині на березі моря... — підхопив мисливець.

— Звідки це тобі відомо? — розгубилася царівна.

— А ти не впізнаєш мене, сестро? — спитав він.

— Братуку мій! — вигукнула царівна й кинулася йому в обійми.

— Як ти тут опинилася? — спитав брат.

— Спершу скажи, де інші брати!

— Живі, здорові. Ходімо, відведу тебе до них.

Прийшли вони в кав'ярню. Скільки було радості! А потім усі вирушили до палацу. Царівна наказала слугам вимити братів, одягнути їх як справжніх царевичів. Коли царевичі переодяглися, всі в палаці були засліплені їхньою красою. Царівна довго розповідала свої пригоди, а брати — свої...

А тепер залишмо царівну та її братів — хай собі живуть щасливо, — а самі навідаємось до злої мачухи. Вона, згубивши царівну, повернулася в палац. Наступного дня відчинила вікно та й питається:

— Скажи мені, сонце, хто на світі наймиліший, хто на світі найгарніший? Я чи падчерка моя?

Сонце їй відповідає:

*Ти на світі наймиліша,
Ти на світі найгарніша!*

Зраділа цариця, що позбулася нарешті царівни. Стала вона жити в думках, що кращої за неї на світі немає. Але прийшла зима, заховалося сонце за густі, чорні хмари.

Мачуха не могла діждатися весни. «Скінчиться зима,— тішила вона себе,— і я знову щоранку буду питати сонце, хто на світі наймиліший, а воно відповідатиме: «Ти, царице!»

Тільки-но блиснуло сонце, цариця відчинила вікно та й питається:

— Скажи мені, сонце, хто на світі наймиліший, хто на світі найгарніший? Я чи падчерка моя?

А сонце відповідає:

*Ти заблива і вродлива,
А царівні все ж не рівня!*

Розлютилася мачуха, зрозумівши, що падчерка врятувалася, і кинулась у море.

А три царевичі, довідавшись про смерть мачухи, повернулися в палац свого батька. Старший брат став царем. І жили всі вони щасливо.

Хлопчик-Мізинчик

Жили-собі були дід і баба, а дітей у них не було.. Якось дід і каже бабі:

— Ото якби у нас був синок, високий та дужий, поміч мали б!..

— Нам якби синочка завбільшки з мізинчик, і то було б добре,— докинула баба.

Не встигла вона доказати, як перед ними з'явився хлопчик із мізинчик завбільшки. Зраділи старі й назвали його Хлопчик-Мізинчик.

Якось Хлопчик-Мізинчик гуляв у лузі, а там пасся віл. Він не помітив Хлопчика-Мізинчика, бо той був нижче трави, і спас його разом з травою. Перелякався бідолашний віл, заплакав, але що поробиш!.. Пішов він до струмочка — напитися води. Розкрив рота, а звідти вистрибнув Хлопчик-Мізинчик — і просто в воду! Вода понесла його далеко-далеко повз виноградники, поля й винесла аж на морський берег.

— Я врятований! — радісно вигукнув Хлопчик-Мізинчик і сів на пісок погрітися. Раптом він побачив щось велике і кругле. Воно стогнало:

— Хлопчику-Мізинчику, допоможи мені стати на ноги, я для тебе все зроблю, що тільки забажаєш!

— А хто ти?

— Я морська черепаха. Тут проходив якийсь чоловік і перевернув мене, мабуть, щоб по дорозі назад забрати. Допоможи мені, любий Хлопчику-Мізичку!

Хлопчик-Мізичик зібрався з силами й перевернув черепаху.

— Спасибі, любий! Чим я можу віддячити за твою доброту? — спитала та.

— Я б хотів, щоб ти відвела мене до моїх батьків, а у них щоб були завжди харчі і тепла одежа. Ми люди бідні. Але де все це дістанеш! Навкруги один пісок!..

Черепаха засміялася:

— Сідай на мене — і побачиш!

Хлопчик-Мізичик виліз на черепаху, і вони скоро дісталися печери. А в печері було повно золота, перлів, діамантів.

— Набирай, скільки можеш донести,— мовила черепаха.— Тепер ви матимете і теплу одежу, і харчі.

І черепаха зникла. Хлопчик-Мізичик узяв трохи золота, перлів, діамантів і повернувся додому. Дуже зраділи дід і баба, коли побачили живого і здорового Хлопчика-Мізичика. Від того часу вони ніколи не бідували.

Курочко, курочко, дай мені золота!

Жили-були чоловік і жінка. Якось рано-вранці чоловік пішов у поле орати. Іде, коли чує — сонце і місяць сперечаються. Побачили вони чоловіка та й питають:

— Скажи, чоловіче добрий, хто з нас краще світить?

— Від обох є користь,— відповідає чоловік,— сонце світить вдень, місяць — уночі.

— За те, що ти нас розсудив, візьми в дарунок білу курку,— мовили місяць і сонце,— коли тобі буде важко з грішми, ти попроси: «Курочко, курочко, дай мені золот!» — і вона нанесе його вдосталь.

Прийшов чоловік додому, покликав дружину:

— Жінко, замкни двері, я тобі щось покажу.

— Що там?

— Іди побачиш, як ми будемо багатіти,— він дістав курку, поставив її на стіл і проказав:

— Курочко, курочко, дай мені золот!

Курка за якусь мить знесла цілу купу золот.

— Тепер ми багаті! — радів чоловік.— Коли нам треба буде грошей, курка знесе вдосталь. Але гляди, нікому ні слова!

— Що ти таке мелеш? — образилася жінка. — Я нікому не скажу.

Тоді чоловік навантажив золотом віслюка і поїхав у місто за покупками. Скупився і заїхав до одного майстра.

— Змайструй мені срібну клітку для курки, — попросив його.

— Гаразд, я прийду, — погодився той.

Наступного дня прийшов майстер до чоловіка і взявся робити клітку, але виявилось, що не вистачає маленьких цвяшків.

Зібрався чоловік у місто по цвяшки.

— Нащо ви робите курці срібну клітку? — спитав майстер у жінки, коли чоловік пішов з дому. — Ви ж бідні люди.

— Бо курка не проста, — відповіла вона.

— А мені здається, що вона така ж, як і всі.

— Зараз побачиш, — розсміялася жінка і, поставивши курку на стіл, проказала: — Курочко, курочко, дай мені золота!

Курка враз нанесла купу золота.

— Бачиш — не проста!

— Бачу, — відповів майстер і задумався, як би то курку вкрати.

Коли жінка поралася на кухні, він упіймав просту білу курку, що бігала у дворі, і поміняв на ту, що несе золото.

Чоловік і жінка пересадили підмінену курку в срібну клітку, годували її, напували, а через кілька днів чоловік каже:

— Курочко, курочко, дай мені золота!

А курка хоч би тобі що.

— Це не наша курка, — закричали обов. — Хто її підмінив?

— Хто-небудь бачив її, крім нас? — допитувався чоловік.

— Майстер, — зніяковіла жінка.

— А ти не виказала таємницю?

— Вибач мені, я не витерпіла і похвалилася. Хіба думалось, що він її вкраде?

— Ох, і чого ти мене не послухала! — розсердився чоловік.

Зібрався він і пішов у місто до майстра.

— Віддай мою курку! — звернувся до нього.

— Яку курку? — здивувався майстер.

— Ту, що несе золото. Не вдавай, що не знаєш!

— Відчепися від мене, чоловіче, тобі щось ввижається.

Майстер замкнувся у хаті і більше не виходив. Що робити бідоласі? Повертатися додому ні з чим. Ще сонце не сховалось, а місяць тільки зійшов. Побачили чоловіка та й питають:

— Чого плачеш, чоловіче?

Той розповів, як усе сталося.

— Не журися! Візьми ось цього батога, і тільки скажеш: «Батожку, батожку, бий добряче!» — як він підскачить і відлупцює, кого ти захочеш.

Узяв чоловік батога і повернувся в місто. Постукав до майстра в хату. Той відчинив і мовив сердито:

— Ти знову тут?

А чоловік у відповідь:

— Батожку, батожку, бий добряче!

Батіг підскачив і заходився шмагати майстра куди попало. Бачить майстер, що не врятуватися, став проситись:

— Зупини батога, я віддам тобі курку!

Чоловік зупинив батога. Забравши свою курку, мовив:

— Курочко, курочко, дай мені золота!

Тільки він це сказав, з'явилася купа золота.

Зрадів чоловік.

— Оце моя курка! — вигукнув.

Повернувся чоловік додому, замкнув курку в срібну клітку, і зажили вони з дружиною, горя не знаючи. Дружина більше нікому про неї не хвалилася, бо була навчена.

Барвінок

Чоловік і жінка мали сина на ім'я Барвінок. Жили вони в старенькій хатині. Чоловік щодня брав сокиру і ходив до лісу.

Якось Барвінок каже матері:

— Я збудую великий білий дім з терасою. Будете з батьком звідти милуватись морем, горами.

Мати ледве стримала сльози. Не вірила вона синовим словам.

— Барвінку,— звернулася вона до сина,— полагодь мені сито, бо нічим сіяти борошно.

Барвінок покрутив сито в руках і шпурнув його через вікно.

— Що ти наробив! — скрикнула мати.

— Викинув!

— Нащо?

— Мамо, я дістану вам срібне сито!

— Ну, що мені робити з таким сином! — скрушно зітхнула мати.

Згодом повернувся додому батько.

— Поклади, сину, сокиру на місце,— попросив він.

Барвінок схопив сокиру і закинув її хтозна-куди.

— Що ти наробив? — розсердився батько.

— Викинув!

— Чого?

— Нащо вам, старому чоловікові, спину гнути на багатих? Дістану вам золоту люльку, і будете собі покурювати на терасі.

— На якій терасі, чийого дому? — здивувався батько.

— Нашого! — відповів Барвінок.

Сіли обідати. Чоловік і жінка засмучені. А Барвінок регочеться:

— Побачите, чи брешу, чи ні!

Всі навколишні землі належали одному цареві. Раз на тиждень він обходив свої володіння. Він завжди був задоволений своїми слугами. Але цього разу робота стояла. І як цар дізнався — уже не перший день. Вночі занадилися сюди три лисиці. Вони викрадали упряж, і не було чим запрягати волів. Поки діставали нову упряж, минав не один день.

Як зарадити лихові? Слуги не раз робили засаду на лисиць, але ті були невловимі.

Тоді цар послав окличника з таким наказом: «Хто спіймає трьох лисиць, тому буде подаровано найкраще поле із царських земель!»

— От на царському полі і збудують вам дім,— сказав Барвінок батькам, коли вони почули про це.— А біля будинку сад великий посадимо!

— Отакої! — засміялася мати.— А де ти будеш жити?

— У місті!

— Що ж ти там робитимеш?

— Буду візиром! — відповів Барвінок.

Батьки лише плечима знизали і тяжко зітхнули.

Наступного дня Барвінок, раненько вийшовши з хати, вигукнув:

— Вперед, на лисиць!

Він довго йшов лісом і опинився біля високої гори. Там заходився шукати лисиць. А лисячих нір біля цієї гори — не злічити! Але, видно, в них давно вони не жили. Довкруг аж земля потріскалася від спеки.

Раптом Барвінок натрапив на нору під оливковим деревом. На піску виднілися сліди лисиць.

— Тут їхнє кубло! — вигукнув Барвінок.

Не гаючись, він пішов додому.

— Дайте попоїсти, бо я дуже поспішаю,— попросив матір.

— Куди це ти, сину?

— Піду шукати майстрів, щоб будували нам дім. Хочу домовитися з ними заздалегідь.

Мати нічого не відповіла. Поставила на стіл, що було. Попоївши, Барвінок пішов до кожум'яки.

— Скажи мені, чоловіче, є у тебе шкура з осла?

— Є,— відповів той.

— Позич мені до завтра, я тобі за це дам золотий.

— Візьми,— відповів кожум'яка.

Барвінок зі шкурою повернувся додому. Батьків саме не було.

— От добре, що їх немає вдома! — зрадив Барвінок.

Він зайшов у хлів, надів на себе шкуру, набив вільні місця сіном, позашивав усе — і невдовзі з хліва вийшов справжній осел.

Цей «осел» дістався гори, де жили лисиці, і впав неподалік від нори, вдаючи із себе мертвого. Так він довго лежав.

Тільки розвиднилось, одна лисиця вилізла з нори подивитися, яка погода. Побачивши осла, вона гукнула:

— Сестриці мої, ідіть подивіться! Мертвий осел!

Дві інші лисиці не забарилися.

— Справді мертвий: давай затягнемо його в нору,— запропонувала одна.

— Давайте,— відповіла друга.— Але як ми його дотягнемо?

— Послухайте мене,— перебила третя,— у нас є царська упряж. Обв'яжемо осла, самі запряжемося — так і втягнемо.

— Оце правильно! — зраділи лисиці.— Гарно придумала! — і швидко побігли в нору по упряж.

— Вся упряж царських волів буде нашою! — реготалися лисиці.

— Радійте! Радійте! — посміхнувся Барвінок.— Скоро побачимо, як ви будете сміятися!

Лисиці міцно обв'язали осла і спробували тягти. Зненацька осел скочив і потяг лисиць до себе.

— Ой-ой-ой! — завищали лисиці.

Вони на хвилину завмерли від переляку, вир'ячивши очі, а потім спробували бігти. Але де там — не могли і з місця зрушити.

— Сестриці, нарешті я вас упіймав! А тепер ідіть за мною!

Барвінок силою потяг за собою лисиць.

Дістався він поля, де сиділи без діла цареві слуги, а біля них — сам цар, який лаявся:

— Ледарі! Дармоїди! Он скільки вас, а не можете впіймати якихось лисиць! Сором, та й годі! Зараз же пошліть когось у місто до кожум'яки, хай зробить нову упряж.

Раптом почувся голос:

— Не посилайте, царю, по нову упряж, ось візьміть вашу!

Цар і слуги переглянулися. Барвінок тим часом зняв з себе осяччу шкуру й засміявся:

— Я привів вам злодійок! Вони крали вашу упряж.

Цар остовпів. Тільки згодом, прийшовши до пам'яті, мовив:

— Замкніть цих злодюг у підземелля, потім я вирішу, щó з ними робити.

А потім звернувся до Барвінка:

— Дякую тобі, парубче, ти врятував нас від цієї нечисті! Дарую тобі ось це поле, найкраще в моєму царстві. А тепер їдьмо в місто!

Барвінок сів на доброго коня та й поїхав поруч з царем до палацу.

— А розкажи мені, парубче,— попрохав цар Барвінка, коли вони відпочивали в розкішній кімнаті,— як ти впіймав лисиць? Адже мої слуги навіть вистежити їх не могли!

Барвінок усе розповів, а цар засміявся й сказав:

— Дарую тобі коня й торбину золота. А коли хочеш, живи у мене. Будеш моїм візиром. Ти розумний хлопчина!

Подякував Барвінок царю та й поїхав на базар. Зайшов до золотаря.

— У вас є срібне сито? — спитав він.

— Немає,— відповів золотар,— але я можу зробити.

— Будь ласка, зробіть срібне сито! Це для моєї матері.

Потім Барвінок купив золоту люльку — батькові, найняв майстрів, щоб збудувати дім із терасою на подарованому царем полі, а тоді сів на коня та й поїхав додому.

Зайшов у хату. Батько й мати саме обідали. Барвінок привітався.

— Де це ти був, сину? — спитали батьки.— Сідай обідати!

— Ось вам, мамо, срібне сито, а вам, тату, золота люлька. А ось і торбина золота — заплатите майстрам, як вибудують дім із терасою. Найміть людей, щоб сад посадили біля нової оселі. Влітку будете жити там, а взимку забиратиму вас у місто.

Дивилися на сина батько й мати і очам та вухам своїм не вірили. Таке щастя впало на них!..

Барвінок пообідав і сказав:

— Тим часом бувайте, мої любі!

— Куди ти, сину?

— У місто. Буду в царя візиром!

Вовк, лисиця та осел

На зеленому лузі пасся осел. Його побачила лисиця — і мерщій до вовка!

— Ходімо, я покажу тобі вгодованого осла! Ото було б добре поласувати ним!

У вовка аж слинка потекла, коли він уздрів осла.

— Знаєш, що ми зробимо, вовче? — спитала лисиця.

— Що? Поміркуй гарненько, в тебе голова краще працює! — відповів вовк.

— Давай купимо човна, завантажимо маслинами й попросимо осла, щоб він був за весляра. Вийдемо у відкрите море, там його і з'їмо. Ти, вовче, діставай човна, а я піду вмовляти осла.

Вовк купив човна, завантажив його маслинами. І лисиця не забарилася — привела осла.

Вийшли вони у відкрите море.

— Як зараз тихо, гарно! — обізвалася лисиця. — Незабаром ми дістанемось до місця. Але хто його знає, що може трапитися з нами в дорозі. Чи повернемось цілі й здорові?.. Про всяк випадок хай кожен сповідається в своїх гріхах.

Почали з лисиці.

— Які маєш гріхи? — питає її вовк.

— Давила і їла курей, зайців та кролів, — зітхнувши, призналася лисиця.

— Нічого в тому поганого нема, — мовив вовк. — Ти поїдала саму лиш дрібноту на цій землі. А тепер питай мене!

— Які маєш гріхи, вовче? — спитала лисиця.

— Їв корівок, кіз, овець...

— Не біда, — урвала його лисиця, — ти поїдав дрібноту на цій землі!

Потім вовк спитав осла:

— А ти?

— Яюсь я перевозив капусту, — похнюпившись, мовив осел, — закортіло її покуштувати. Я повернув голову назад і з'їв один листок.

— А! — вигукнули разом лисиця і вовк. — З'їв капустяний листок, та ще й без солі, без олії! Гріх твій великий, тому ми тебе з'їмо!

— Змилуйтесь над бідним ослом! — заблагав бідолаха.

— Ні! — стояли на своєму лисиця і вовк. — Ми мусимо тебе з'їсти!

— Ну, що ж, так і буде, — сказав осел, — тільки виконайте моє останнє прохання. Коли помирав мій батько, він щось написав на моїй правій задній підкові. Якщо ваша ласка, вовчику, прочитайте, що він там написав. Хоч перед смертю знатиму. А тоді їжте!

Осел підняв задню ногу. Тільки вовк нахилився, щоб прочитати напис на підкові, осел як хвицне його — той і блиснув у воду. Лисиця бачить таке діло — і собі в море стриб, щоб урятуватися.

Вовк і лисиця потонули. А човен з маслинами дістався ослові.

Сіль

В одного царя було три доньки, гарні, добрі, лагідні. Він у них душі не чув. І царівни дуже любили свого батька.

Сина у царя не було, і він повсякчас турбувався тим, яка з трьох доньок гідна бути його спадкоємицею. Нарешті покликав їх до себе і каже:

— Любі мої, я постарів і не знаю, скільки ще проживу. Післязавтра у мене день народження. Хто з вас подарує таку річ, без якої не можна обійтися, та посяде трон після моєї смерті.

Царівни задумались. Що ж то за річ?!

Третього дня першою принесла подарунок старша донька. Це був розшитий самоцвітами царський одяг.

— Батечку,— сказала вона,— без царського одягу ти не міг би бути справжнім царем. Одягни його в таке свято!

Потім зайшла середня донька, тримаючи в руках золоту чашу і хлібину.

— Любий батьку,— мовила вона,— без хліба і води ніхто не може обійтися. Ось тобі хліб, я сама спекла, а вода в чаші.

Нарешті прийшла менша донька.

— Рідний мій батечку,— сказала вона,— я дарую тобі чашу солі, бо без солі не може обійтися людина.

Цар розгублено глянув на неї, а потім звернувся до старшої доньки:

— Цар без царського одягу — не цар! Твій подарунок найкращий. Благословляю тебе, моя донечко! І твій подарунок хороший,— сказав середній.

Менша побачила, як загорілись гнівом батькові очі, і він вигукнув:

— Сором який! Ти, менша моя донька, принесла річ, яка нічого не варта, та ще в дерев'яній чаші! Геть з-перед моїх очей!

Бідолашна царівна залишила царський палац. Вийшла в поле і довго думала, куди їй податись. Ішла вона, йшла, поки дісталася заїжджого двору.

Царівна боязко зайшла всередину і спитала хазяйку:

— Вам не треба помічниці?

— Треба,— відповіла та.

Так і залишилася царівна в заїжджому дворі. Вона прибирала в кімнатах, допомагала на кухні. Хазяйка раділа гарній помічниці. Якось вона і каже:

— Гріх такій роботящій, розумній дівчині не вміти готувати смачні страви! Давай я тебе навчу.

Царівна була хорошою ученицею. Незабаром вона стала кращою куховаркою на всю країну. Слава про неї розійшлася далеко за її межі. Звідусіль царі і князі кликали її готувати страви на весілля.

Минали дні. Якось прийшли по царівну слуги її батька.

— Наш цар видає заміж старшу доньку.— сказали вони.— На весілля запрошено багато гостей. Цар хоче, щоб ти була на весіллі за старшу куховарку.

— Я згодна,— відповіла царівна.

Вона вдяглася так, щоб її не впізнали сестри, і пішла до палацу. Нікому навіть на думку не спадало, що це бідне дівча — царівна.

Коли слуги подали на весільний стіл улюблену страву царя, в нього аж очі засяяли. Та тільки він скуштував, як лице його спохмурніло.

— Хіба це їжа?! — вигукнув цар.— Заберіть її звідси і приведіть до мене куховарку!

Куховарка не забарилася. Зайшла в розкішну залу. Цар заходився на неї кричати:

— Ти зіпсувала мені настрій! Що це ти приготувала?!

— Вибачте, царю,— відповіла куховарка,— але я не солила страву,

бо знаю: ви вигнали з дому доньку за те, що вона подарувала вам на день народження сіль.

Цар уважно придивився до куховарки і впізнав у ній свою меншу доньку.

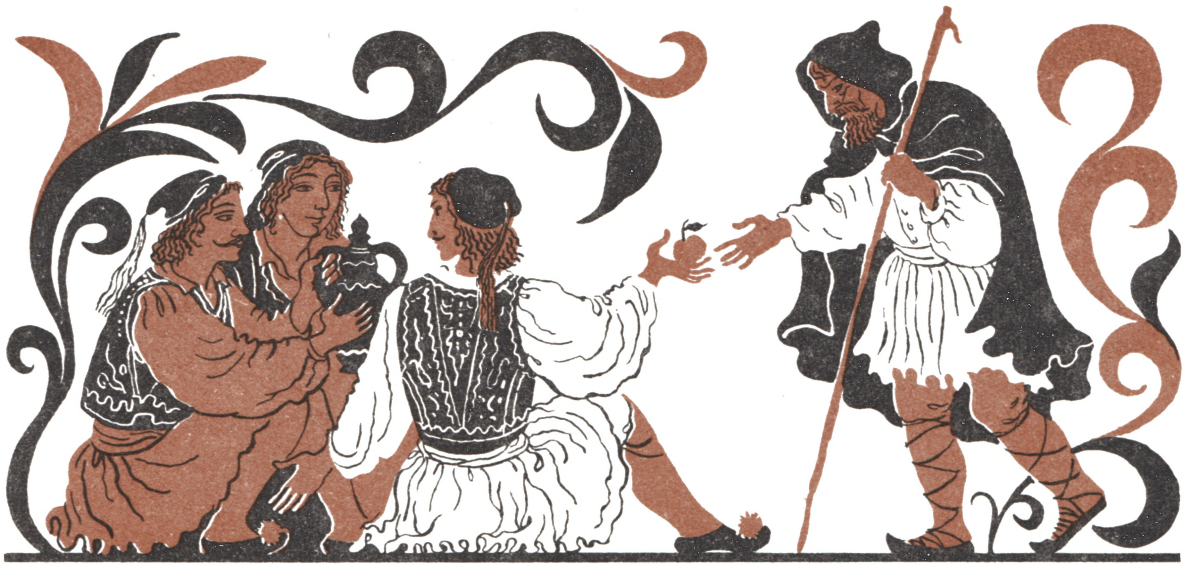
— Донечко моя! — заплакав цар.— Люба моя донечко! Не ображайся на старого батька. Я був не правий.

Царівна переодяглася. Присутні не могли відірвати очей від неї — така вона була гарна...

Був там один царевич — хоробрий красень. Він одразу закохався в царівну і попросив у царя руки меншої доньки.

Цар радів доброму кінцю. А менша царівна згодом поїхала за своїм чоловіком до його батьків. Так і жили щасливо.

Брати

Одного разу трое братів подалися в чужі краї на заробітки. Довго вони йшли, аж поки надітали криницю. Сіли перепочити, коли бачать — дід з ковінькою шкандибає.

— Здрастуйте, хлопці! — мовив він.

— Добридень, — відповіли брати.

— Сідайте до гурту, попоїжте з нами, — каже менший брат.

І відрізав дідові скибку хліба.

Сів дід біля братів. А навкруги ворон — сила-силенна! Дід і питає старшого брата:

— Чого б тобі зараз хотілося?

— Щоб усі ворони стали вівцями й належали мені, — відповів той.

— Добре! — каже дід. — А якщо бідняк проходило цим краєм, ти нагодуєш його?

— Аякже! Дам молока, м'яса, сиру, всього, що тільки він забажає.

Дід ударив дубцем по землі — обернулися ворони вівцями. Аж побіліло все навколо.

Старший брат збудував хату і став у ній жити. А двоє братів із дідом пішли далі. Коли опинилися в лісі, дід спитав середнього:

— А ти що хотів би мати?

— Я хочу, щоб усі дуби стали маслиновими деревами і належали мені.

— Хай буде по-твоєму,— сказав дід.— А пригостиш перехожого маслинами?

— А чого ж ні? — відповів хлопець.

Дід ударив дубцем по землі — і дуби стали маслиновими деревами.

Середній брат залишився тут жити. Торгував олією, маслинами.

Дід і менший брат пішли далі. На роздоріжжі, біля криниці, сіли відпочити.

— Чого ти нічого не просиш? — спитав дід хлопця.

— Я, дідусю, хотів би, щоб у криниці завжди був мед.

— А нужденним даватимеш?

— Даватиму!

Дід ударив дубцем по землі — і криниця наповнилась медом.

Так менший брат поселився на роздоріжжі. Жив у достатку і допомагав бідним людям.

А дід пішов своєю дорогою.

Минав час. Якось менший надумав провідати братів. Прийшов до середнього, а там ростуть, як і раніше, дуби. Пішов до старшого брата. Дивиться — а навколо самі лиш ворони літають.

Розгубився менший брат.

Аж тут звідкись узявся той самий дід.

— Бачиш? — мовив він.— Не виконали твої брати обіцянки. Не ділилися з бідними... Тому я все у них відібрав: і маслини, і вівці. Тільки ти дотримав слова. То хай тобі й живеться добре!

І дід зник — так само несподівано, як з'явився.

Хитрий горбань і парубок

Жив-був цар. Якось він зібрався в далеку мандрівку. Спорядив корабель і поплив. Довго плив, аж поки заблудився. Корабель прибився до берегів, ну, скажімо, острова Кіпр. Саме там, де причалив царський корабель, не було ні міста, ні села. Блукав цар по острову зі своїм слугою. Раптом вони побачили, що десь удалині блиснув вогник.

— Нарешті ми врятовані! — вигукнув цар. — Ходімо на світло, мабуть, там є люди.

Прийшли вони до хатини, а там жив чабан.

— Дябрий вечір! — мовив цар.

— Доброго здоров'я! Проходьте в хату! — відповів чабан.

Що там казати — цар приїхав! Чабан швидко приготував вечерю: засмажив барана, дістав із погребя найкращого вина.

Якраз цієї ночі чабанова дружина народила сина. Цар і каже:

— Можна, я буду хрещеним батьком вашого сина?

— Ваша воля, царю, як скажете, так і буде, — зрадів чабан.

Минуло три дні. Відїжджаючи, цар дав чабанові перстень, листа та й каже:

— Коли виросте твій син, нехай розшукає мене. По дорозі до мене він зустріне кривого, косоокого і горбатого. Нехай їх не бере із собою. Хлопцеві сповнилося шістнадцять років. Батько й каже:

— Сину, ось перстень і лист, в якому цар, твій хрещений, запрошує тебе в гості.

Пішов хлопець до царя. По дорозі зустрів кривого.

— Куди йдеш, хлопче? — спитав він.

— Шукаю царя, мого хрещеного батька.

— Візьми і мене з собою, може, цар дозволить мені жити у палаці.

— Ходімо.

Ідуть вони, а кривий відстає, часто сідає перепочивати.

— Е, дядьку, так ми довго будемо йти! Я, мабуть, піду швидше, а ви діставайтеся самі.

Незабаром хлопець зустрів косоокого.

— Куди йдеш, хлопче? — спитав він.

— До хрещеного батька йду, до царя.

— Візьми і мене з собою, — просить косоокий.

— Добре, ходімо.

Хлопець був добродушним і не міг відмовити косоокому. Пішли вони.

Невдовзі косоокий підупав на силі.

Хлопець каже:

— Е, дядьку, так ми довго будемо йти. Я, мабуть, піду швидше, а ви діставайтесь самі.

Пройшов хлопець ще трохи. Зустрів по дорозі горбаня.

— Куди йдеш, хлопче?

— Мій хрещений батько, цар, був у наших краях і залишив мені перстень та листа, в якому просить, щоб я прийшов до нього, коли виросту.

— Візьми і мене з собою; скажеш цареві, що ми родичі. може, він мені знайде якусь роботу в палаці.

— Ходімо, чоловіче, куди вас діти? — відповів хлопець.

Ішли вони полем, ішли. Захотіли пити. Коли бачать — неподалік глибока криниця.

— Я б сам спустився в криницю, але ж ти легший, — мовив горбань. — Давай обв'яжу тебе вірьовкою — і спускайся. Не бійся, я втримаю.

Спустився хлопець у криницю, зачерпнув води і гукнув, щоб горбань витягував. Той витяг воду, напився.

— Спускай вірьовку, тепер я вибиратимуся звідси! — почувся голос із криниці.

— Не буде цього! — засміявся горбань.— Я тільки й думав, щоб тебе туди заманити.

Слізно хлопець благав горбаня, але той і слухати не хотів.

— Знаєш що? — гукнув нарешті горбань.— Змилююсь я над тобою, але ти мусиш віддати мені перстень і листа, а коли прийдемо до царя, скажеш, що ти мій слуга.

Що робити хлопцеві?! Погодився. Витяг горбань його з криниці, і вони пішли далі. Незабаром дісталися палацу. Постукали.

— Хто там?

— Я хрещеник вашого царя,— сказав горбань.— У мене є його перстень і лист.

Цар дуже зрадів, коли дізнався, що прийшов хрещеник.

До зали зайшло двоє: один горбань, другий стрункий красень. Вислухавши обох, цар зрозумів, що горбань перехитрив хрещеника; але як це довести? Адже сам хлопець твердить, що він слуга горбаня.

Горбань поселився в розкішній кімнаті, а хлопець жив разом із слугами царя. Вони дуже любили хлопця, особливо служниця-бабуся, за його доброту, лагідність, щирість.

Якось хлопець почув, що одна ластівка лає другу:

— Де ти літаєш? Наші дітки зранку нічого не їли!

Це розсмішило хлопця. Горбань побачив, що той сміється, і до царя:

— Царю, цей хлопчисько глузує з мене, що я некрасивий!

— Це правда? — спитав цар у хлопця.

— Ні, царю,— відповів той.— Мені стало смішно, коли одна ластівка лаяла другу, бо та невчасно принесла їжу ластів'ятам.

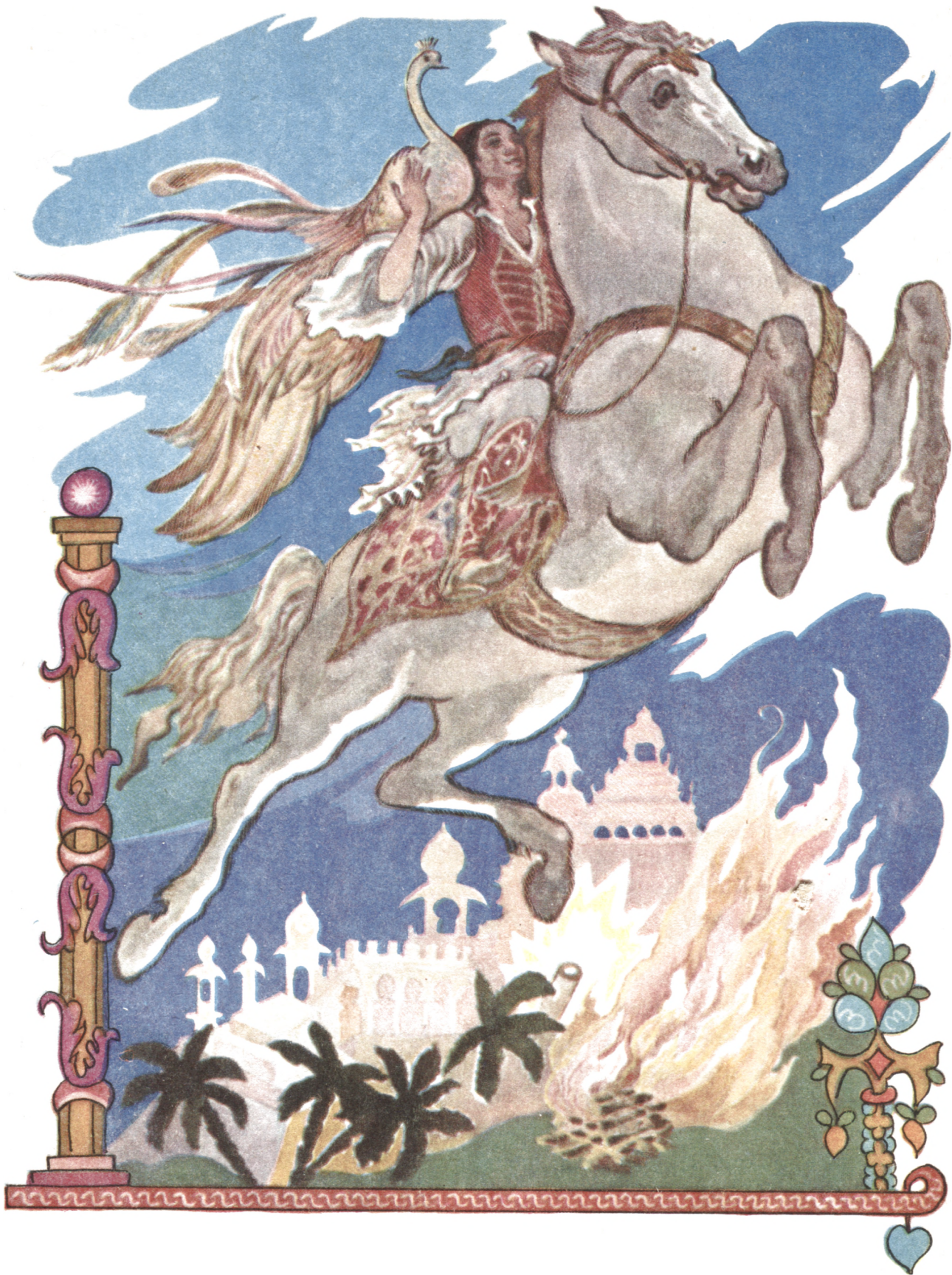
— А! — вигукнув горбань.— Так ти знаєш мову тварин і птахів! Царю, тоді нехай принесе з Індії жар-птицю.

— Що ж, іди по пташку,— наказав цар.— І без неї не повертайся.

Бабуся-служниця побачила зажуреного хлопця і попрохала повідати їй про його горе. Вислухала його та й каже:

— Вони хочуть тебе погубити! Багато людей загинуло в пошуках цієї пташки. Але нехай тебе це не лякає. Ось слухай, що я тобі скажу. Ти швидко дістанешся Індії, коли приборкаєш крилатого коня. Я тобі допоможу. В Індії зупинишся біля великих багать. Раз на три дні багаття згасають. От тоді мчи на крилатому коні до золотого дерева, хапай дивну пташку і щодуху мчи додому.

Хлопець зробив так, як радила бабуся. Тільки згасли багаття, він викрав пташку і полетів до царя. Позаду гриміли гармати, але хлопець для них був уже недосяжний.

Розгубився горбань, коли побачив хлопця. Він знову каже цареві:

— Нехай тепер привезе до палацу Золотоволоску.

— Не вимагай цього від бідолашного хлопчини,— сказав цар.— Багато по цю красуню їздило, та назад ніхто живий не вертався.

— Дарма! — стояв на своєму горбань.— Цей виживе.

Що робити царю? Покликав хлопця та й каже:

— Привези до палацу Золотоволоску.

Бачить бабуся — знову хлопець зажурився.

— Що трапилося? — спитала вона.

— Посилають мене по красуню Золотоволоску.

— Так, тяжко тобі доведеться,— мовила бабуся.— А тепер слухай, що ти повинен робити. Нехай цар дасть сорок бурдюків меду, сорок бурдюків проса і одну торбину золотих. У дорозі все це тобі знадобиться.

Пішов хлопець до царя та й просить:

— Дай мені сорок бурдюків меду, сорок бурдюків проса і торбину золотих, тоді я поїду шукати Золотоволоску.

— Добре,— відповів цар.— Усе матимеш, що просиш.

Вибрав хлопець доброго коня та й поїхав.

Увечері зупинився біля глибокої криниці.

— Я трохи попасуся, а ти подрімай,— раптом сказав кінь.

Тільки той заснув, коли чує:

— Вставай! Треба рятуватися!

Хлопець розплющив очі — і що він бачить!

Гадюка підкралася до пташиного гнізда!

Хлопець миттю виліз на дерево і вбив гадюку.

Аж тут прилетіла орлиця.

— Це ти щороку поїдаєш моїх дітей? — накинулась вона на хлопця.

— Ні, мамо! — закричали пташенята.— Він урятував нас од гадюки!

— Скажи, як тобі віддячити, хлопче? — спитала орлиця.

— Чим ти можеш мені допомогти?.. Адже ти хто? Всього-на-всього птах.

— Візьми,— сказала орлиця,— одне моє перо. Коли тобі буде скрут-но, спали його, і я миттю прилечу.

Хлопець поклав у кишеню орлине перо та й пішов далі.

Ішов, ішов, аж поки опинився в правічному лісі. Бачить — перед ним мурашине гніздо.

— Давай об'їдемо,— порадив йому кінь.

Так і зробили. А коли виїжджали з лісу, цар мурашок гукнув:

— Гей, мурашки, вояки мої з усього лісу-пралісу, чи живі ви, чи здорові?

— Так, царю наш! Хлопець на жодну з нас не наїхав.

— Ти голодний, хлопче? — спитав цар мурашок.

— Авжеж, ми трохи зголодніли, — відповів той. — Але бачу, і ви нічого не маєте їсти.

Він висипав сорок бурдюків проса. Накинулись голодні мурашки на просо, і за хвилину його не стало.

— Спасибі, хлопче! Чим я можу тобі віддячити?

— Що я можу у вас просити? Адже ви всього-на-всього маленькі мурашки...

— Ось крильце, — сказав цар мурашок. — Якщо я буду тобі потрібен, спали його.

Потім хлопець довго їхав берегом моря. Коли бачить — на березі риба конає, викинута хвилею. Хлопець вкинув її назад у море. А риба й питає:

— Як мені віддячити за твою доброту?

— Та що з тебе візьмеш? Яку віддяку? Адже ти всього-на-всього риба...

— Візьми одну лусочку, — каже риба. — Коли захочеш, щоб я тобі допомогла, підпали її.

Узяв хлопець лусочку та й поїхав далі.

Їхав, їхав, коли бачить — на воді бджолиний рій плаває. Хлопець простяг до води меч, і бджоли вилізли по ньому, як по мосту, на берег.

Врятувавши бджіл, хлопець віддав їм сорок бурдюків меду. Піджилися бджоли, набралися сили.

— Як тобі віддячити, хлопче, за твою доброту? — згодом питає цариця бджіл.

— Чим же ти мені допоможеш? Адже ти всього-на-всього бджола.

— Візьми моє жало. Якщо я буду тобі потрібна, підпали його, і я відразу примчу.

Узяв хлопець жало та й поїхав далі.

Невдовзі побачив бабусю.

— Тут живе Золотоволоска? — спитав він.

— Тут, хлопче, але краще б ти її не шукав. Жаль мені твоєї молодості.

Поїхав хлопець прямо до царя.

— Ласкаво просимо, — мовив цар. — Що тебе сюди привело?

— Я приїхав по вашу доньку.

— Добре,— каже цар,— вона якраз на порі. Але я хочу тобі дати завдання. Якщо виконаєш, забирай доньку.

— Кажіть, царю!

— У морі на дні лежить обручка моєї доньки. Якщо за три дні знайдеш, царівна буде твоя.

Сів хлопець на березі моря та й задумався.

— Чого ти журишся? — спитав кінь.

— Так і так,— повідав хлопець усе, що загадав цар.

— У нас є лусочка риби, яку ми врятували,— каже кінь.— Давай викличемо її, може, вона щось порадить.

Хлопець підпалив лусочку. Раптом з'явилася риба.

— Що тобі треба?

— Допоможи мені, рибко! Цар загадав знайти обручку своєї доньки за три дні. Кажав, як знайду, віддасть за мене царівну, а ні — зніме голову з плечей.

— Не журися,— відказала риба.— Я знайду обручку за три години. Почекай на мене тут.

Цар-риба скликала всіх риб і наказала:

— Шукайте обручку царівни! Тільки швидко!

Обнишпорили риби все морське дно, а обручки ніде не було. Нарешті одна стара риба згадала:

— Я вчора проковтнула щось блискуче.

— Випливи до хлопця,— мовила цар-риба,— і віддай йому. Це і є обручка.

Стара риба так і зробила: віддала хлопцеві обручку, а сама щезла під водою.

Повернувся хлопець до царя з обручкою.

— Молодець,— сказав цар.— Але дам я тобі ще одне завдання.

— Кажіть,— погодився той.

— Якщо за ніч перебереш зерно, донька буде твоя, а ні — голова з плеч.

Що робити хлопцеві?! Зажурився.

А кінь йому й каже:

— Є у нас мурашине крильце. Спали його.

Спалив хлопець крильце, і мурашка не забарилася.

— Що тобі треба, хлопче?

— Що треба! Цар звелів за ніч перебрати гору зерна. Якщо переберу, віддасть за мене царівну, а ні — зніме голову з плечей.

— Не біда,— мовила мурашка.— Я гукну військо мурашок, і вони переберуть його за три години.

Збіглися мурашки й закінчили роботу за дві години.

Повів хлопець царя до комори. Бачать — все зроблено: пшениця лежить окремо, жито окремо, там кукурудза, там просо.

— І з цією роботою впорався! Даю тобі останнє завдання. Якщо принесеш живу воду, царівна твоя!

Спалив хлопець орлину пір'їну, і орлиця з'явилася перед ним.

— Що тобі треба? — спитала вона.

— Так і так,— повідав той.

— Не журися! Візьми з собою золотий келих і йди до гори, що сама відчиняється й зачиняється. Там я тебе чекатиму.

Прийшов хлопець із золотим келихом до гори, сів на орлицю, і та полетіла до джерела живої води. Набрив хлопець повний келих води, і вони вилетіли з гори.

Другого дня пішов хлопець до царя з живою водою.

— Гарзд! — каже цар.— Віддам я за тебе доньку. Але спершу я одягну сорок дівчат у червоні сукні і поставлю їх до тебе спинами. Серед них буде царівна. Вгадаєш, де вона,— твоє щастя.

Засумував хлопець. Раптом він згадав бджолине жало. Підпалив його, і бджола ту ж мить прилетіла:

— Що тобі?

— Те і те загадав мені цар,— каже хлопець.— Не знаю, як мені бути?! Боюся, що пропали всі мої старання.

— Не журися! — відказала бджола.— Коли будеш проходити вздовж ряду, придивися уважно. На яку дівчину я сяду — та й буде Золотоволоска.

Полетіла бджола до кімнати, де переодягалася царівна, і більше не випускала її з поля зору.

Стали в ряд сорок дівчат. Бджола сіла на крайню.

— Ну, вгадуй, де царівна! — звелів цар.

Ходив-ходив хлопець уздовж ряду, вдаючи, що не знає, де Золотоволоска, а потім мовив:

— Хай буде, що буде! Така моя доля... Оця, мабуть...— І показав на крайню дівчину, на якій сиділа бджола.

— Що ж, будьте щасливі! — благословив їх цар.

Відвів хлопець Золотоволоску до свого царя, а горбань одразу й каже:

— Тепер нехай вилізе на самісінький вершечок яблуні й зірве мені червоних яблук.

— Звідти ще ніхто не зривав яблук! — сумно заперечив цар.— Може, не варто його посилати на певну смерть?

— Ні! — стояв на своєму горбань.— Нехай лізе! Він дістане.

Цар пішов до зали, а горбань примусив хлопця лізти на яблуню. Хлопець виліз на самісінький вершечок, дотягнувся до червоного яблука, та гілка враз тріснула, і він гепнувся на землю.

Горбань схопив яблуко — і мерщій до Золотоволоски.

— Хто ви такий? — спитала вона.

— Я хазяїн того хлопця, що привіз тебе сюди. А тепер я твій чоловік.

— Геть звідси! — закричала Золотоволоска.

На крик прибіг цар.

— Що тут сталося? — спитав він.

— Заберіть звідси цього горбаня, я не хочу його бачити, а приведіть того чоловіка, який привіз мене сюди.

— Де хлопець? — спитав цар горбаня.

— Упав з яблуні і розбився на смерть.

— Принесіть його сюди! — благально мовила Золотоволоска.

Принесли мертвого хлопця. Царівна вмила його живущою водою, і він ожив.

— Тепер, горбаню,— вигукнув хлопець,— я не буду більше мовчати! Я все розкажу!

Він розповів усе, як було.

Розгнівався цар, наказав прив'язати горбаня до хвоста коня і прогнав з двору. А хлопець одружився із Золотоволоскою. Настали щасливі дні молодого подружжя. Незабаром хлопець став царем тієї держави.

Собака, кім і гадюка

Була собі бідна жінка. Одного ранку послала вона сина з маслинами на базар, бо в хаті не було й шматочка хліба.

Вторгувавши два золотих, він повертався додому. Коли бачить — хлопчачки знущаються над гадюкою.

— Продайте мені гадючку за один золотий, — попросив парубок.

Вони погодилися. Прийшов парубок додому та й розказує все матері.

— Я послала тебе, щоб ти вторгував на хліб, а ти приніс у дім гадюку! — розгнівалася вона.

— Нехай, на хазяйстві знадобиться, — тільки й відповів син.

Другого дня парубок знову пішов на базар продавати маслини. А по дорозі додому він побачив, як хлопчачки били собаку.

— Натє вам золотий, віддайте його мені, — звернувся парубок до гурту.

Вдома він усе розказав матері. Вона знову заходилася лаяти сина. Що йому робити? Пішов іще раз на базар з маслинами.

Повертаючись додому, він побачив, що хлопчачки ганяються за котом.

— Не бийте його,— попрохав парубок,— ось вам золотий, і віддайте kota мені.

Побачила мати у синових руках kota і почала кричати:

— Я послалала тебе вторгувати якусь копійчину на хліб, а ти наносив у хату собак, котів і гадюк!

— Це й буде наша худоба,— відповів парубок.

Минав час. Якось гадючка просить:

— Відведи мене, парубче, додому!

По дорозі до гадюччиного дому вона й каже:

— Мій батько — цар над усіма гадюками. Коли прийдемо, багато гадюк накинуться на тебе, але ти не лякайся. Я їх віджену від тебе. За те, що мене врятував, мій батько дасть тобі золота й срібла. Але ти не бери. Проси тільки перстень, що лежить у нього під язичком.

Прийшли вони до лісу. Гадючка засвистіла — і враз ізлізлося стільки гадюк, що й світу білого не стало видно. Вони кинулися до парубка, але гадюччин голос їх зупинив.

Гадючка сказала батькові, царю гадюк:

— Цей парубок урятував мене від смерті. Віддяч йому тим же — добром.

— Що ж ти хочеш, парубче? — спитав цар гадюк.— Золото, срібло?

— Не треба мені ні золота, ані срібла,— відповів парубок.— Дайте мені перстень, що у вас під язичком.

— Дорогу річ у мене просиш. Але я віддам тобі перстень.

Пішов парубок із перснем додому. Незабаром схотілося йому їсти. І він мовив з досадою:

— Пропонував мені цар гадюк золото й срібло, а я відмовився. Взяв лише перстень. А навіщо він мені? Це ж не гроші, харчу на нього не купиш... Тепер хоч з голоду конай!.. Телепень я, телепень!

Спересердя парубок викинув перстень.

Раптом звідкись узявся арапчик.

— Що накажете, володарю? — спитав він.

— Я їсти хочу!

Мить — і арапчик поставив перед парубком стіл, а там і страви, і вино — все, чого душа бажає.

Попоїв парубок, а потім знову вирушив у путь. Незабаром дістався до свого дому.

Якось він попросив матір:

— Підіть до царя. Скажіть йому, що я хочу одружитися з його донькою.

— Дитино моя, ми бідні люди! Хіба цар погодиться віддати за тебе царівну?

— Ідіть, та й годі! — стояв на своєму син.

Прийшла мати до царя та й просить:

— Віддайте свою доньку за мого сина заміж!

— Якщо твій син, — відказує цар, — нагодує моє військо, що стоїть на майдані, то він стане моїм зятем. Дай йому сорок днів. Не виконаєш мого наказу — зніму голову з плечей.

Повернулася мати додому й плачучи розповіла все синові.

Минуло кілька днів, а парубкові хоч би що, ніби йому байдуже до царевого веління. Коли збігло тридцять дев'ять днів, цар нагадав, що завтра вже минає сорок днів.

— Передайте цареві,— сказав парубок,— щоб він не дуже турбувався. Я пам'ятаю!

Наступного дня парубок пішов на майдан, де стояло цареве військо. Кинув перстень на землю, і з'явився арапчик.

— Що накажете?

— Зроби так, щоб можна було нагодувати все царське військо.

Вмить на майдані з'явилися величезні столи, що аж угиналися від страв. Усе військо наїлося.

Цар викликав парубкову матір і сказав:

— Якщо твій син вимостить за сорок днів золоту дорогу від свого дому до мого палацу, тоді я віддам за нього доньку.

Минуло сорок днів. Знову парубок кинув на землю перстень і загадав арапчикові вимостити золоту дорогу від дому до царського палацу.

Рано-вранці цар відчинив вікно — і очам своїм не вірить! Перед ним — золота дорога, яка сягала далеко за обрій.

Цар знову викликав парубкову матір.

— Ще одне завдання маю для твого сина,— сказав він.— Я хочу, щоб він збудував палац, кращий від мого. Даю йому на це сорок днів. Якщо не збудує — не бачити йому своєї голови.

Парубок зачекав, поки мине сорок днів. Потім кинув на землю перстень, і з'явився арапчик. Він за хвилину збудував палац, кращий від царського.

Вранці цар виглянув у вікно — і очам своїм не вірить! Недалеко від його палацу височів величезний палац із щирого золота.

Знову прийшла до царя парубкова мати та й каже:

— Мій син усе зробив, що ви звеліли.

— Іди, жінко, додому,— відповів цар,— і готуйся до весілля.

Радісну новину почув парубок од матері. А незабаром відгуляли весілля. Цар дав молодому подружжю арапа, щоб той прислужував їм.

А той арап був хитрючий чоловік. Якось він попросив царівну, щоб вона випитала в чоловіка все про перстень. Парубок усе розповів, а царівна виказала таємницю арапові.

— Візьміть у нього перстень, я хоч гляну, який він! — став благати арап.

Коли парубок спав, царівна зняла з нього перстень і принесла арапові. Той кинув перстень на землю, і з'явився арапчик.

— Що накажете?

— Віднеси цього парубка, що спить, подалі звідси, зруйнуй цей палац, а новий збудуй на самому морі і віднеси мене з царівною туди.

Арапчик виконав усе, що йому було наказано. Парубка відніс далеко в поле, арапа з царівною — в новий палац, що його збудував на морі.

Прокинувся вранці парубок — а він посеред поля! Ні тобі дружини, ні персня!..

Дістався він до царського палацу аж на третій день. Повідав царю про своє горе та й пішов додому. Біля воріт його зустрів кіт. Покрутився біля ніг, а потім замуркотів і спитав:

— Що трапилося, пане?

— Вночі арап обікрав мене,— відповів парубок.— Забрав дружину, перстень — і тільки його й бачили!

— Не журися,— сказав кіт,— я тобі допоможу. Дозволь тільки взяти з собою собаку; він буде мені за коня.

Сів кіт верхи на собаку і поплив по морю.

Допливли до палацу. Кіт поліз на горище — а там миші справляють весілля.

Кіт викрав наречену. Забідкались миші, запищали жалібно, а потім кажуть котові:

— Поверни нашу наречену, а ми тобі що схочеш віддамо!

— Викрадіть в арапа мій перстень, тоді поверну наречену. Перстень у арапа під язиком.

— Ми викрадемо перстень! Присягаємось!

Одна миша намастила собі хвоста медом, посипала його перцем і під повзла до арапа. Помахала в нього перед носом хвостом — арап чхнув. Раз, другий, третій, десятий... Перстень випав у нього з рота.

Миша схопила перстень, віднесла котові, і той повернув наречену.

Кіт повернувся до собаки, скочив на нього, і вони попливли назад. Уже наближались до берега, коли собака каже:

— Дай, котику, хоч подивлюся на перстень.

Кіт не хотів давати, але собака пригрозив, що скине його в море. Злякався кіт, простяг перстень собаці, а той ненароком упустив його в воду.

— Що ти наробив! — заверещав кіт.— Як тепер повернуся без персня до парубка?

Вийшли вони на берег, а парубок і питає:

— Ну, що, принесли перстень?

Тоді кіт розповів, як усе сталося: як вони викрадали перстень, як упустили його в воду. А собака мовчить, не знає, як виправдуватись.

Зажурився парубок. А кіт побачив неподалік рибалок, що тягли невід, і побіг до них. Став біля води, нявкає. Пожаліли рибалки kota та й кинули йому кілька рибин. Кіт їсть, облизується. Коли бачить — перстень їхнього парубка!

Парубок дуже зрадив знахідці. Пішов до царя.

— Хочете, я поверну назад арапа і вашу доньку?

— А ти хіба зможеш? — здивувався цар.

Парубок кинув на землю перстень, і з'явився арапчик.

— Що накажете?

— Принеси сюди замок з моря.

Арапчик так і зробив.

Цар розправився із злим, підступним арапом-служогою, а парубок з царівною зажили щасливо, а з ними жили кіт і собака.

Золоторунна овечка

Жив-був на світі цар. Було в нього троє синів. Після смерті царя двоє старших тільки те й робили, що розтринькували свої гроші в кав'ярнях. Незабаром вони залізли в борги.

А менший син був ошадливий. Він одружився, став царем. З часом у них народилася гарна-прегарна донька. Цар збудував для неї розкішний палац під землею. Там вона і жила. А щоб ніхто не знав, де царівна, цар стратив майстра, який звів той палац, а потім видав наказ: «Хто знайде мою доньку, за того вона вийде заміж, а ні — тому голова з плечей».

Багато сміливців погодилось шукати царівну, але ніхто так її й не знайшов.

У цьому царстві жив бідний юнак. І йому схотілося спробувати щастя. Пішов він до мудреця і спитав, що йому робити.

— Тільки золоте руно може тобі допомогти, — відповів той.

Він допоміг хлопцеві влізти в овечу шкуру з золотою вовною і відвів до царя.

— Ти продаєш цю овечку? — спитав цар.

— Ні, царю, не продаю, але якщо вона вам подобається, я можу залишити її на три дні. Потім прийду по неї.

Цар, радий-радісінський, повів овечку до своєї доньки, щоб і вона розважилася трохи. Минали одну по одній золоті й срібні кімнати. Коли підійшли до останніх дверей, цар мовив:

— Впусти нас, земле!

Двері відчинилися. Знову пройшли багато кімнат. Зупинилися біля одних, цар мовив:

— Впусти нас, земле!

Знову самі відчинилися двері; посеред кімнати сиділа царівна, вся у сріблі.

Царівні дуже сподобалася овечка, а цар, побачивши, що донька трохи звеселіла, залишив овечку, а сам пішов до себе.

Вночі хлопець виліз з овечої шкури і розбудив царівну. Як побачила вона перед собою красеня, так відразу й покохала його. А потім і питає:

— Що тебе привело сюди, хлопче?

— Дізнався я, скільки юнаків віддають за тебе своє життя, то й вирішив будь-що тебе знайти.

— Це добре, що ти мене знайшов, але тепер мій батько оберне мене і служниць на гусей. Коли він спитає тебе, котра з них царівна, ти уважно дивися, я буду чистити на собі пір'я.

Минуло три дні, і мудрець прийшов до царя по овечку.

Що робити цареві? Пішов він до своєї доньки, а вона й каже:

— Спасибі тобі, батечку, мені було так весело з овечкою!

Цар відвів овечку до мудреця, і той пішов додому. Хлопець виліз із золотого руна — і до царя.

— Я знайду царівну,— мовив він.

— Жаль мені твоєї молодості,— відповів цар.— Скільки сміливців позбулися своєї голови, а ти кажеш — знайду! Не знайдеш ти царівни! Загинеш...

— Що буде, те й буде, я готовий віддати своє життя, але спочатку спробую знайти царівну.

Пішов хлопець по кімнатах, а цар за ним. Зупинилися біля великих дверей.

— Скажіть свої три слова,— попросив хлопець.

— Що мені сказати: палаце, палаце, палаце?

— Ні, інші: впусти нас, земле!

Проказав ці слова цар, і двері відчинилися. Цар од хвилювання тільки вуса посмикував.

Біля інших дверей сказали те ж саме; незабаром знайшли ту кімнату, де жила царівна.

— Добре, хлопче,— мовив цар.— Царівну ти знайшов. Але тепер свою доньку і служниць я оберну на гусей. Якщо вгадаєш, котра з них царівна, одружишся з нею.

Цар обернув доньку і служниць гусками та й питає хлопця:

— Котра з них царівна?

— Он та, що скубеться,— відповів хлопець.

Повінчали хлопця з царівною. І прожили вони довге щасливе життя.

Палац білого лебедя

Жив колись на світі селянин. Мав він доньку, гарну-прегарну. Аж люди веселіли, коли її бачили.

Одного вечора, повернувшись із поля, сиділи вони удвох біля хати, відпочивали. Раптом рипнула хвіртка, і у двір зайшла якась жінка з дівчиною. Підійшли ближче. Жінка й каже:

— Я твоя двоюрідна сестра, а це моя донька. Ми жили далеко звідси, тому й не приходили до вас.

Селянин зрадів гостям.

— Доню,— каже він своїй дочці,— поцілуйся з тіткою і своєю сестрицею. Це єдині наші родичі в цілім світі.

Потім жінка розповіла, що чоловік її помер; тяжко їм було жити в селі без рідних, от вони й прийшли сюди.

— Дозвольте нам залишитись у вас! Ми будемо допомагати вам по господарству.

— Залишайтеся,— відповів селянин.— Ми хоч у бідності живемо, але шматок хліба й для вас знайдеться. Я буду тільки радий. Та й дівчаттам буде веселіше.

Селянинова донька також зраділа гостям. Стала їх обнімати, цілувати. Вона й не знала, що до них лихо стукає в хату!..

Перші дні жінка була лагідною, доброю, та згодом вона все взяла в свої руки. Що хотіла, те й робила. Коли селянин ішов працювати в поле, вона з ним відсилала і його доньку, а сама зі своєю донькою сиділа в холодку.

Якось селянин пішов у місто продавати олію. Жінка й каже його доньці:

— Бери глек і йди по воду.

Дівчина пішла до криниці, зачерпнула води, але мотузок обірвався, і відро шубовснуло на дно.

Повернулася вона додому з порожнім глеком, розповіла все, що сталося.

Жінки заходилися кричати:

— Біжи витягни відро і без нього не вертайся!

Бідолаха знову пішла до криниці. Хоч як старалася, не могла дістати відро. Втративши надію витягти його, дівчина почала спускатися в криницю, тримаючись за виступи каміння. Вже дісталася до самої води, нахилилась, щоб узяти відро, коли бачить — двері. Дівчина відчинила їх і опинилася на стежці, що вела в підземелля.

Ішла вона потемки. Раптом попереду з'явився широкий прохід. Стало ясно та гарно. На полі колосилося жито, зеленіли дерева, вітерець бавився в квітах.

Жито запросило дівчину:

— Збери мене, добра дівчино! Я вже дозріло. А серпа візьми он там, під шовковицею.

Дівчина збрала жито та й пішла далі.

— Збери нас, дівчино,— обізвалися до неї квіти,— буде тобі гарний букет.

Дівчина нарвала багато квітів: червоних, білих, блакитних.

Незабаром вона опинилася посеред поля. Перед нею виріс мармуровий палац, навколо нього росли троянди й жасмин. По голубому озеру, що було біля палацу, плавав білий лебідь. Побачивши дівчину, він вигукнув:

*Ось і красуня з дикого краю,
Я вже давно її тут виглядаю!*

Відчинилися двері палацу, і назустріч вийшла в дорогій сукні старенька жінка із золотою паличкою.

— Що тобі треба? Як ти сюди потрапила? — спитала вона.

Дівчина розповіла жінці, що з нею трапилося, і гірко заплакала. Жінка запросила її до палацу. А там! На підлозі валялося сміття, по кутках висіло павутиння. Все запорошила пилюка.

— Я вже стара,— сказала жінка,— сил нема все це прибрати.

— Не журіться,— відповіла дівчина,— я вам допоможу.

Вона підмела зали, повитирала пил, принесла з озера води і повимивала все чисто. Заблищав у палаці мармур, засяяв кришталь, срібло і золото.

Дуже зраділа жінка, коли побачила, як справно дівчина працює. А потім спитала, що вона хоче в нагороду.

— Нічого мені не треба,— відповіла дівчина.— Я рада була вам допомогти.

Попрощалася вона з жінкою та й пішла до криниці. Нахилилася, щоб дістати відро — дивиться, а води вже в криниці немає.

Коли дівчина витягла відро нагору, воно наповнилося золотом.

Щаслива, пішла вона додому. Там чекав батько. Він не знав, де поділася донька і дуже хвилювався, а коли побачив її з повним відром золота, сказав:

— Тепер я спокійний за тебе, доню! Цього золота вистачить на все твоє життя. Мені й померати не страшно.

Сестру взяли завидки. Вона аж почорніла від злості.

Другого дня, не гаючися, завидюща сестра пішла і собі до криниці. Вкинула туди відро, спустилася вниз і знайшла двері. Потім стежкою попрямувала до палацу.

У полі її попросило жито:

— Збери мене, дівчино, я вже дозріло! Серпа знайдеш он там, під шовковицею.

— Не до тебе! — відмахнулася вона.

Та й пішла собі далі.

Дівчина нарвала букет квітів, але вони враз осипалися, зів'яли, і невдовзі вона тримала жмуток сухих стеблин.

Так дівчина дісталася до палацу. А лебідь, ледве її побачив, вигукнув:

*Ти не любиш працювати,
Лише гроші хочеш мати!*

Із палацу вийшла цариця.

— Ласкаво просимо, заходь, дівчино,— сказала вона.— Як ти тут опинилася?

— А так і опинилася! — буркнула та.

Зайшли вони до палацу. Дівчина, побачивши сміття і пилюку, аж скривилася.

— Я знала,— почала вона,— що у вас треба прибирати, але не знала, що так багато.

Дівчина сяк-так повитирала пилюку, хлюпнула води на мармур і каже:

— Я дуже поспішаю, пані! Приготуйте мені золото.

І швидко подалася до криниці. Там вона знайшла своє відро. Але тільки підняла його нагору, відро наповнилося водою.

Розгнівана дівчина кинула відро назад у криницю і гайнула додому.

— Ти нам не сказала всю правду! — напосілася вона на сестру.

Відтоді мати з донькою, коли чоловік кудись відлучався, не давали дівчині проходу. Вони знущалися з неї як тільки могли. Бідолашна терпіла їхні кривди, але батькові не признавалася.

Якось вони побачили, що до двору під'їхала золота карета, запряжена шістьма білими кіньми. З карети вийшла стара жінка в дорогому вбранні і підійшла до них. Це була цариця підземного палацу. На голові у неї сяяла золота корона, а в руці вона тримала золоту паличку. За нею йшов яснолиций царевич. Він усміхався і тримав у руках три квітки: білу, червону й голубу.

Коли царевич підійшов до гурту, цариця звернулася до чоловіка:

— Я хочу, щоб твоя донька була мені невісткою. Вона приходила до нас недавно в літній палац. Я полюбила її, як рідну доньку, бо вона не лише красива, але й добра, роботяща дівчина.

Чоловік не знав, що відповісти, коли почув такі слова. А царевич підійшов до дівчини і віддав їй квіти.

Незабаром справили весілля, а зла тітка з донькою ледве не вмерли від горя і заздощів.

З М І С Т

Чернишова Тетяна

Вступне слово 5

Гарний парубок 7

Заєць та лисиця 11

Коти 15

Мірошник Гавриїл і пані Марйо 19

Жабеня та гадючка 23

Три парубки і три дівчини 26

Лазарос і дракони 31

Ворона 35

Три брати 39

Менший син 49

Ламброс і Маруліца 52

У замку дракона 57

Русалка 62

Дванадцять місяців 72

Розумна Маргарита 79

Дівчина виходить заміж за Сонце 83

Царівна йде на війну 87

Безхвоста 92

Вовк та лисиця 95

Золоте дерево	98
Хатина на березі моря	104
Хлопчик-Мізинчик	112
Курочко, курочко, дай мені золота!	115
Барвінок	119
Вовк, лисиця та осел	124
Сіль	126
Брати	130
Хитрий горбань і парубок	132
Собака, кіт і гадюка	142
Золоторунна овечка	149
Палац білого лебедя	153

СКАЗКИ НАРОДОВ МИРА

БИБЛИОТЕЧНАЯ СЕРИЯ

ГРЕЧЕСКИЕ
НАРОДНЫЕ
СКАЗКИ

(На украинском языке)

Для младшего школьного возраста

Составление и пересказ
с новогреческого

Василия Ивановича Степаненко

Рисунки

Валентины Андреевны Ульяновой
и Валентина Анатольевича Буйновского

Вступительное слово

Татьяны Николаевны Чернышовой

Киев «Вэсэлка»

Редактор И. Г. Сидоренко

Художний редактор А. О. Ливень

Технічні редактори

О. І. Дольницька, Ф. Н. Резник

Коректори

В. О. Букша, Л. К. Скрипченко

Информ. бланк № 2384

Здано на виробництво 24.02.84

Підписано до друку 15.11.84

Формат 84×108 /₁₆. Папір офсетний № 1.

Гарнітура зв. нова. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 16,8 Умовн. фарб.-відб. 104,58

Обл.-вид. арк. 11,66

Тираж 65000 пр. Зам. 419-4.

Ціна в опр. тип 7—1 крб. 60 к. (21700 пр.).

в опр. тип 5—1 крб. 60 к. (43300 пр.).

Орлена Дружби народів

видавництво «Веселка», 252050.

Київ-50, Мельникова, 63.

Львівська книжкова фабрика «Атлас».

290005, Львів-5, Зелена, 20.

Г80 Грецькі народні казки. Для мол. шк. в.
/Упоряд. та переказ із новогр. В. І. Сте-
паненка; [Вступ. слово Т. М. Чернишової];
Мал. В. А. Ульянової та В. А. Буйновсько-
го.— К.: Веселка, 1985.— 159 с., іл.— (Каз-
ки народів світу. Бібл. сер.).

Збірка найпопулярніших казок Греції — соціально-побуто-
вих, пригодницьких, фантастичних та ін.

Г 4803020000—040
М206(04)—85 БЗ—20—10.84.

И (Грецьк)

Г. крб. 60 к.

